KARINTHY FRIGYES

TANÁR ÚR KÉREM

KÉPEK A KÖZÉPISKOLÁBÓL

VÉRTES MARCEL RAJZAIVAL

DICK MANÓ KIADÁSA BUDAPEST
VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 12.

P.o.hung.
910 bh
34

76406

R
2

R
1965

15 195

Nap nyomda részvénytársas

KOSZTOLÁNYI DEZSŐNEK,

a „Szegény kis gyermek panaszai" szerzőjének

BEVEZETÉS

Az udvaron keresztül belopóztam — féltíz után járhat az idő, most a folyosók kihalltak és konganak, csak néha, mikor egy becsukott ajtó előtt elmegyek, csap ki felém a zümmögés és egyszerre mélyen és igen komolyan elszorul a szívem. A második emeleten, jobbra, a tanári szoba mellett, a VII-ik b) osztály ajtaját kinyitották, levegőzés miatt. Leveszem a kalapomat, zsebreteszem. Aztán óvatosan bemegyek az ajtón, félreforditott fejjel meghajtom magam a katedra felé és nesztelen léptekkel hátravonulok; az utolsó padban, a kályha mellett, üres egy hely. A tanár nem nézett rám, rendben van, legyintett egyet, azt hitte, idetartozom, és vagyok az, aki öt perccel előbb kiment. Nesztelenül megkerülöm a köpőládát és a szemétkosarat. Rálépek egy

fél kiflire, óvatosan megfordulok és beülök az utolsó padba. Vörösesszőke, szeplős fiu ül mellettem — oh igen, oh igen — és majdnem felkiáltok örömömben, meglepetésemben, boldogságomban: hiszen ez a Büchner! nini, a Büchner! — milyen, milyen régen nem láttam, hol jártam én, istenem, milyen borzasztó álmaim voltak. De most itthon vagyok megint, a jó, igazi valóságban, az én valóságos életemben, amiből nem volt jó kimenni, — oh itthon vagyok, én vagyok az, Karinthy Frigyes a hatodik béből, hát persze, micsoda ostoba álom volt az. Egyszerre minden szag ismerős: remegve nyúlok be a padba és kihúzok egy füzetet. Egy pillanatig káprázik a szemem, de aztán világosan elolvasom: az én nevem, hatodik bé, magyar dolgozatok.

Büchner, édes Büchnerkém, hogy vagy, te drága, vörös ember. Büchner kissé csodálkozva néz rám, nem érti, minek örülök úgy, hogy értené! Pszt, mondja, meglök és mérgesen néz rám oldalt. Persze, én itt

lármázok, mikor odakint felelnek — ki felel? ahá, a Steinmann, a Bódog! — és aztán neki lesz baja belőle. De édes Büchnerkém, nem érted, alig tudok uralkodni az örömömön. Büchner nem érti, hogy lehet valaki ilyen marha, aszongya, minek röhögsz úgy, tudod, hogy pikkje van rám, azt hiszi, én bolondázok és azon röhögsz. Különben pedig, mért nem férsz a bőrödbe? Pszt, lassan beszélj.

Hát idehallgass, édes Büchnerkém, milyen marhaságot álmodtam — és most boldog vagyok, hogy csak álmodtam. Azt álmodtam, hogy én nem vagyok már tizenhat éves, hanem sok év telik-múlik és tudod, és sok zavaros és zagyva dolog jön, egészen másképpen, mintahogy én most elképzelem. Tudod, álmomban leérettségiztem, képzeld (na és örülsz, hogy csak álom volt, te hülyőke, bár már túl volnánk rajta!) — szóval leérettségiztem és kiléptem az élet iskolájába, amiről Lenkei tanár úr szokott beszélni. Bizony, nem is tudom, ha-

nyadik osztályába jártam már az életiskolának, de nagyon sok osztály volt és úgy volt (pszt! ne ordits úgy! idenéz és kihívhat, milyen pikkje van rám!) szóval úgy volt, hogy már huszonhét éves vagyok és ülök egy kávéházban és nem jól éreztem magam, képzeld, pedig mostanában hogy szerettem volna huszonhét éves lenni. Szóval a kávéházban ültem és úgy volt, hogy tényleg egy iró lettem, ami lenni akartam és már sok könyvem megjelent és ismertem személyesen Bródy Sándort és elfogulatlanul beszélgettem Molnár Ferenccel és autogrammot kértek tőlem, és képzeld, mégse éreztem jól magam, nem furcsa? Szóval kiderült, hogy érettségi után nem olyan jól lesz, mint hittem. És amint ott ültem a kávéházban, esett az eső és minden szomorú volt, — ekkor én egyszerre eltünődtem álmomban és azt gondoltam, hogy ez mégis csak lehetetlen, hogy én már huszonhét éves vagyok és minden így megy — és egyszerre eszembejutott az osztály és hogy

hiszen én tulajdonképpen a hatodikba járok és nekem még sok dolgom van, meg kell csinálni a mértani rajzot, át kell néznem a történelmet és közben gondolni kell a jövőre, ami nagyszerű és csodálatos lesz, mert hiszen még csak tizenhat éves vagyok. Szóval jól átgondoltam mindent és világosan rájöttem, hogy én most nyilván csak álmodom és még hozzá nem valami szép és dicsőséges álmot, hanem egy elég kellemetlen és tökéletlen álmot és hogy a legokosabb, amit tehetek, ha erőlködöm és fölébredek és átnézem a mértant és bejövök az osztályba. Az esős ablaküveghez szoritottam a fejem és erősen elhatároztam, hogy most felébredek, és egészen más szemmel nézem majd azt az igazi életemet, a középiskolában. Nem látom olyan keservesnek és fárasztónak és nyomasztónak; hanem figyelni fogom benne mindazt, ami benne kedély és humor és emlék és szép fiatalság: amit innen, ebből a távolságból olyan tisztán látok már — megnézek min-

dent jobban, mint eddig — és nektek, édes barátaim, kedves középiskolai tanulók, újra megmutatom és figyelmeztetlek benneteket, hogy mennyi szín és furcsaság és élet mindez és mennyi emlék és mennyi remény.

(1913.)

Reggel hétkor

Krrr... Brrrr...

Mi ez, mi ez, mi ez, ez a rettentő csengetés? Tűz van? Ezek nyilván tűzoltók.., szólni kellene az Erzsinek, hogy oltsa el a lámpát, biztosan meggyulladt a kredenc.

Krrr... Brrrr...

Dehogy... hiszen ez a vekker... A vekker csönget... De hiszen akkor félhét van már... fel kellene kelni.

De hisz az lehetetlen, hiszen csak most feküdtem le. Mi van ma?

Szerda? Magyar, német, mennyiségtan, földrajz, torna. Ez öt. Rendben van! Akkor még alhatom öt percet.

Magyar, német, mennyiségtan, földtan... Tyű! Hiszen én még nem csináltam meg a térképet... Ceruzával megvan már, most ki kellene húzni tussal Magyarország határát... Tyű! Hiszen át kellene olvasni

még a földrajzot és a magyart, föl kellene kelni, felelés van... felelelele... fefe...

Na — mi ez? Csak nem alszom el megint — ezt mégse lehet, felelés, Mákossy tanár úr és Magyarország határa...

Hát kérem, Bauer, csak nyugalom. Csak nyugalom, kedves Bauer, azért nem muszáj elsietni a dolgot... Nem kell kapkodni, meg lehet csinálni azt a felkelést szép nyugodtan — — biztos kézzel — —

előkészítve... Zrinyi se rohant ki csak úgy az ágyból, hanem előbb előkészült... Kérem, tanár úr, én készültem...

Arra semmi szükség nincsen, hogy az ember azért mindjárt kidugja a lábát a takaró alól, ilyen hidegbe... Persze, a harisnya, az fontos, ha fel akar kelni az ember... de csak óvatosan, kedves Bauer, csak óvatosan... Így, szépen, lenyúl az ember a szék alá, óvatosan felkaparja a harisnyáját... így... behúzza szépen a takaró alá... hogy én minek dugjam ki azért a lábam?... nevetséges, itt is fel lehet húzni a takaró alatt... Na, ugy-e!... tyű, ott oldalt bejön a hideg... Kapitány úr, kapitány úr, léket kapott az ágy, Némó kapitány, mingyárt elsülyed... ezt be kell tömni... hú! de jó.

Na. Hát ez megvan. Fent van. Hát ez kemény munka volt, ez igen. Ezután nehány percnyi pihenés következik. Hiszen a nehezén túl vagyok, most már csak a cipő jön és a ruha, erre lehet pihenni néhány

percet. Pihenni szükséges, úgyis beteg vagyok. Mélyen tisztelt tanár úr, fiam magyöngélkedés következtében nem vehet részt az előadáson, tisztelettel Bauer Károly.

Bár ez nem valószinű. Bár azért a földrajzot mégis át kellene nézni és kihúzni tussal... Bár miért kellene azért fölkelni... tegnap egyszer átnéztem részint, úgyis mindjárt fölkelek és megnézem, hát most már mindegy. Nevetséges. Egy oldal különben is az egész, másrészt, de azonban gyöngélkedem is. Nemcsak átnézem én aztat, hanem még itt az ágyban elmondom, emlékezetből aztat, ahogy tegnap átolvastam... mert én nem henyélésből fekszem itt az ágyban, hanem azért fekszem, kérem tanár úr, hogy elmondjam magamban a földrajzot... nekem itt sürgős és halaszthatatlan feküdnivalóm van itt az ágyban... ezt rögtön el kell intézni... ezt a fekvést... mert már hét óra is lehet...

Tehát Magyarországot délen határolja a Duna és a Szerbia és a romániai dalmát

...és a Szerbia... és Szerbia fővárosa..., és a fővárosi Szerbia...

Na, kezdje elölről, Bauer, maga szerencsétlen. Kérem, tanár úr, én készültem. Tudtam, de elfelejtettem. Ne feleseljen, Bauer, mert magának felelnie kell, mert maga Szerbiából négyesre áll és az intőkonferencia már össze is ült. Fogd be a szád, Bauer.

Igenis, az intő-konferencia ott ül már Szerbia határán és tanácskoznak. Még csak a hadvezért várják és a csatát azonnal megkezdik. Tehát mi Bosznia fővárosa? Bauer, fogd be a szájadat és ülj ide az ágyú mellé, most te vagy az Ágyútűzér és teneked kell megvédeni Magyarország határát. Hát jó, ha nekem kell megvédeni, adjanak mellém ezer kipróbált, derék cowboyt, mindegyik egy-egy mozigéppel, majd én megmutatom nekik. Hajrá, hajrá, derék fiúk! Fel a csatába! Adjatok egy lovat Bauer alá!

Na most!... Hadaink már bent járnak Szerbiában... Én azt hiszem, igazgató úr,

mégis csak ez a Bauer fogja megvédeni Magyarország határát. Mennyiségtanból rosszul áll., az igaz, de húsz saslengést csinál a nyújtón és mint fővezérnek, ez kell. Na Bauer, hát akkor csak neki, édes fiam ... foglald el Szerbiát ... így még kijavíthatod a négyesedet.

Jó, nem bánom, tanár úr. Tábornoki egyenruhám megfelel? Így. Hát most, utánam, fiúk. Maga, Mákossy tanár úr, maga lesz a hadsegédem ... de vigyázzon, hogy mit parancsolok és fogja be a száját ... Így. Üljön fel ide hátra a lovamra és kapja el, ha golyó jön ... Majd adok én magának. Ne feleseljen, tanár úr. Tanár úr, nem készültél. Hát mondd meg, tanár úr, mi a fővárosa Szerbiának? Na ugy-e, nem tudod. Szerbia fővárosa Budapest, miután én most elfoglalom és hozzácsatolom Magyarországhoz. Ülj le, tanár úr, négyest kapsz.

Hát hol is van csak az a Szerbia? Hol is van? Az bizonyos, hogy valahol van. De

nem találom. Jaj, jaj, tanár úr, nem találom Szerbiát, hogy foglaljam el?

Persze, hogy nem találod, gazember, miután nem húztad ki tussal Magyarország határát a térképen, hát most nem látni, hol kezdődik Szerbia. A katonák ott állanak a határon és nem mernek átlépni, mert félnek, hogy belépnek a tusba, mielőtt megszáradt.

Na megállj, te gazember Bauer, ezt te csináltad! Le a fejeddel! Le a fejeddel! Hóhér, vágja le gyorsan a fejét, azzal a cigarettavágóval.

Jaj, jaj, hóhér úr, én készültem! Jaj, Erzsi, Erzsi!...

Na, mi az, ifiúr?... Mi?! Maga még az ágyban van? Hiszen nyolc óra van már, a nagyságos úr már el is ment a hivatalba.

Tyű! Ezt elaludtuk megint!

Tyű! Mi lesz itt!! Még jó, hogy a harisnyám már fent van.

Elkéstem

Nyolc órakor még homályos a reggel és homályosan bukdácsolnak álmos fejemben a másnap esélyei és minden lehetősége. A középiskolai tanuló élete: nyolc éven át napról-napra megújuló harcbaszállás, halálos veszedelem: minden reggel pontban nyolckor, a véletlenek és ravasz kelepcék és elhatározó események hullámzó harcterére kiront: sebeket kap, sebeket oszt, néha elvérzik. Másnap újra feltámad, kezdi elölről.

Minden reggel új fegyverzet és új haditerv. Furfangos és végtelenül komplikált megfontolás, amiben százféle ok és okozat kombinálódik.

A fegyverzet ma hiányos: éppen azért gondosan kell összeválogatni. Első óra mennyiségtan. Az irrationális egyenleteknél tartunk, de mult órán még nem fejeztük

be. Felelés eshetősége 25—27 százalék. Ebben a kis százalékban szerepet játszik az a körülmény, hogy sokan még nem is javítottak s hogy Frőhlich megbizhatatlan jellemű, ingatag és gyenge akaratú ember, aki mult órán talán még maga is azt hitte, hogy jövőre tovább magyaráz és most egyszerre, szinte öntudatlanul, feleltetni kezd. Az emberi lélek mélyén vannak ilyen kóros tünetek, amikkel számolni kell.

Szerdai nap lévén, én istenem, a menynyiségtan után két óra mértani rajz. Hiányzik a szépiám, a görbe léniám is hiányzik, amit pedig ma összeirnak. Guttmann igért egy gummiguttit, azt elkérem. Vörösmarty Nyelvszépségei. Na, igen Vörösmarty nyelvszépségei, tudom, tudom: ma ez a tét, kettő vagy semmi. Csak a másik felét néztem még át, de van két tíz-perc a magyar óra előtt, az húsz perc, most, míg az iskolába érek, átgondolom magamban az első felét: nyertem tizenöt percet, azalatt berepülöm Vörösmarty Nyelvszépségeit, elkérem Guttmann-

tól a gummiguttit és még a történelmet átszaladom. A füzetem nincs meg. Tanár úr kérem, fiam ma gyengélkedett, a mennyiségtani dolgozatot nem készithette el. Igen tisztelt tanár úr, fiam gyengéd szervezetének ápolása hosszabb időt vesz igénybe, mely idő alatt háziorvosunk a mennyiségtan-dolgozatoktól való tartózkodást ajánlotta.

Hát ez semmi. Ezek csak olyan ábrándok, megvalósithatatlan ködképek. A rideg valóság nem az, a rideg valósághoz szívós elszántság és lélekjelenet kell és kell hozzá Guttmann megint, akinek a füzetéből öt röpke perc alatt gyorsan átirom az egészet. Bár mit ér nekem, ha megvan a dolgozat, ha egyszer a kamatos kamatot úgyse tudom, pedig ha felelés van, az csak abból van, az tiszta sor. Ne ábrándozz, hanem cselekedj!

Most pedig, ejnye, jó lesz sietni, ezzel az úrral, aki most szembejön, nyolc óra öt perccel szoktam találkozni. Hát lássuk csak,

szedjük össze a gondolatainkat, mert a pere közel van. Szóval: csak szépia kell és lénia. Ezzel szemben Vörösmarty, mint tudjuk, klasszikus tisztaságban tartotta a nyelvet, szavai kristályos tökéletességgel — micsinálnak a szavai? Szentisten, hiszen ezt sem tudom, meg kell gyorsan nézni, micsinálnak Vörösmarty szavai kristályos tökéletességgel. És Nagy Lajos! Szentatyám, gyerünk, ne zavarjunk össze mindent. Vörösmarty kristálytiszta szavakkal elkérte Guttmanntól a gummiguttit. De ha Guttmann nem adja? Akkor, akkor tisztelt tanár úr, fiam ma gyöngélkedett és nem birta elhozni a gummiguttit. Még van egy eset hátra, hogy kigyullad valami, vagy valamelyik tanár meghalt és hazaküldik tíz után az egész osztályt.

Na, mi ez? Szívem nyugtalanul kalapálni kezd. A bejárat előtt nem áll senki. Az egész épület gyanusan, fenyegetően csendes. Csak nem? . . .

Nem, nem . . . Az nem lehet. Az csak

nem történik velem. Mindenesetre jó lesz sietni.

Az első emeleten csend... Hallgatnak a falak és a lépteim konganak.

Nincs kétség benne. A szörnyű, az elképzelhetetlen megtörtént. Itt már lecsengettek.

Most még csak egy eshetőségem van: talán még nem jött be Fröhlich.

Az üres folyosókon lábujjhegyen lopózom az Osztály ajtaja elé. Fülemet óvatosan tapasztom a kulcslyukra. A lemondás keserű vonása görbiti le ajkam. Odabentről egyhangu csönd beszél mindennél érthetőbben.

Hát ezen már nem lehet segiteni: talán még nem irtak be, lassan benyitok. Fröhlich egyetlen szót sem szól, csak valami kegyetlen elégtétel villan át rajta, míg szerényen és udvariasan bevánszorgok a padomba. Az osztályon az elszörnyedés halk moraja fut keresztül. Fröhlich lassan előveszi az óráját és megnézi. Könyveimet be-

lököm a fiókba. Büchner, aki mellettem ül, előrehajlik a tábla felé, az arcán a mennyiségtani tudományok iránt érzett mély és kielégithetetlen szomjúság lángol: csak én látom, hogy a szája kicsit balra húzódik, felém, és a fogai közül csak én hallom a sziszegést:

— Beirtak a hiányzók közé.

Jobbra húzom a szájam. Előre meredek, a matematikai tudományok összessé-

gével szemben táplált elfojthatatlan érdeklődés ül ki az arcomra. A fogaim közt sziszegem:

— Tovább megyünk?

Büchner balra sziszeg:

— Nem. Felelés.

Bladom a könyvem

— Ennyi könyvet viszel máma magaddal? — kérdezi az apám s amikor én lemondóan bólogatok, a nagynénémnek, aki szintén jelen van, németül szidni kezdi az iskolát. Csupa svindler, drága és új könyveket szerkesztenek, amibe semmi uj nincs és rákényszeritik a szülőket, hogy megvegyék.

Bánom is én, csak az utcán legyek. Letérek a Múzeum-körútra és a Károly-körútra. Ez a mi uccánk: az antikváriumok egész rajvonala. Megyek előre, hónom alá csapom a füzeteket — és a könyvet, a kritikus könyvet kényelmesen átlapozom menetközben, mintha otthon ülnék. Ebben nagy prakszisom van; — megyek az iskolába és az uccán tanulok, még irok is néha.

Tehát lássuk csak. Ez a tavalyi természetrajz, ötödik kiadás, lényegesen javitva,

átdolgozva. Lényegesen átdolgoztam magam is — a hátulsó fele levált, annyi baj legyen. Az első fedelen egy mértani rajz. A 178-ik lap, sajnos, hiányzik. Az Ember Csontvázára, (87-ik ábra) sajnos, igen kemény ceruzával rajzoltam a cilindert és a szájába csutorát, nem lehetett kiradirozni, — a rozmárra, tavaly, mikor még ifjú voltam és nem gondoltam a jövőre, oda meg direkte tussal festettem rá a bajuszkötőt. Dörzsöltem, dörzsöltem, az igaz, de mit ér az, a rozmár kilukadt, a bajuszkötő mégis látszik. És vajjon melyik beszámithatatlan, ostoba percemben jutott eszembe, hogy az egész 172-ik lapot kőporral bedörzsöljem, míg vékony lett, mint a selyempapir? Mert hogy az Állatvilági Statisztikai Térkép közepéből egy ötszögalakú, hosszúkás darab hiányzik, az igen, az rendben van, arra emlékszem, akkor repülőgépet szerkesztettem és kellett a kemény papir. De a tartalomjegyzéket igazán nem kellett volna körüskörül kicsipkézni, nehéz, verejtékes

munkával, hogy aztán egy vékony pálcikává összesodorjam az egészet, amit képtelenség kisimitani, mindig visszakunkorodik.

Egészben véve azonban igen csinos könyv. Igy egy kicsit messziről nézve, félig behunyt szemmel, nagyon takaros, rendes könyv. Na, látszik, látszik, hogy hordták, de azért olyan kedves, szerény, jó könyv. Ujonnan 2 korona 70 fillér. Megmagyarázom annak az embernek, hogyha a fedelet leradirozza, eladhatja új könyvnek. Egy kicsit csal, mit tesz az? Ha ő kérdez, egy koronát kérek — ha nem kérdez, csak mond egy összeget, hússzal többet kérek, mint amennyit mondott.

Állok egy-két percig a kirakat előtt és az üvegen át tanulmányozom a terepet. Kicsi, öregember: szemüvegen át néz valami képet. Kilencven fillérért is odaadom. Komoly, öregember.

Hirtelen nyitok be. Az öreg most beszél valakivel: oldalt néz rám, nem köszön, mikor belépek. Ismeri már az emberét.

Nem zavarom, állok türelmesen, köhögök. Egyszerre végtelen, bús kishitüség tölti el a szivem, magamban szeliden, könnyes megadással simogatom az öregember lelkét. Te hideg, kemény öregember, értsd meg a szegény, szegény, szegény diákot, aki hetek óta csüggedten és reménytelenül, szeretne már, oh úgy szeretne egy kis törmelékcsokoládét, egy kis gummit, amiből csúzlit lehetne csinálni, egy olyan újrendszerü matricát, egy épithető papirházat — és pénzt, sok pénzt, egy koronát, kettőt, magáért a pénzért, l'art pour l'art. Látod, én értelek téged, te öregember, tudom, én tudom, hogy magadnak is annyiban van, hogy nehéz a dolog nagyon és hogy ez a könyv piszkos. És látod, én odaadom neked 70 fillérért.

Az öregember közben tovább tárgyal. Hozzám nem szól semmit, értjük mi már egymást: hirtelen kinyújtja oldalt a kezét és én beleteszem a könyvet. Beszél a vevővel, megforgatja két ujja közt a könyvet,

rettenetes undorral kinyitotta . . . istenem . . . Igen, éppen a rozmárnál nyitotta ki és ott van a kőporos oldal. Hatvanért odaadom neki, egye meg.

Lelöki az asztalra.

— Régi kiadás — és szakadt, hiányzik.

A világ elsötétül előttem.

— Ezt használják a Markóba' . . . mondom vad daccal, elszorult torokkal.

— Tudom. — És tárgyal tovább. Levegő vagyok.

Tétován, percekig állok. Embertelen keserűség ül a mellemen.

— Harmincért odaadom, — szólok végre halkan.

Az antikvárius tovább beszélget a vevővel. Két perc mulva felel, mikor már nem is számítottam rá. — Negyven filler, — mondja, de nem fordul felém.

— Rövid számadás. Ez még a mozira se elég. De a perc elhatározó. Bátran, gyorsan, fejest a helyzetbe — utánam az

özönviz. Hirtelen előkapom a vadonatúj Stilisztikámat, ami ma is kell.

— Ezért mennyit ad?

Összesen egy korona és hatvan fillért

fizetnek ki a kasszánál, — oh, a Stilisztika kellett neki, a nyomorultnak, a sátánnak, az én idei Stilisztikám, azt elhiszem, kapott utána, elvitte, kikapta a kezemből, nem is volt időm meggondolni.

És most mi lesz?

Mi lesz? Mi lehet? A pénzt itt szorongatom a kezemben.

Holnap visszaveszem a Stilisztikát. Kérek ehhez a pénzhez még egy koronát léniára és visszaveszem.

Holnap elmegyek címet irni, falat hordani. Holnap beállok hajósinasnak.

Holnap visszaveszem a Stilisztikámat.

A jó tanuló felel

A jó tanuló az első padban ül, ahol hárman ülnek: ő a középen, a jó tanuló, Steinmann. Az ő neve nem tisztán egy ember jelzésére szolgál: — szimbólum ez a név, ahány fiú az Osztályban, annyi apa ismeri otthon ezt a nevet. „A Steinmann miért tudja megtanulni?" kérdezi otthon harminckét apa harminckét fiutól. „Kérd meg a Steinmannt, hogy magyarázza meg", mondja az apa és a fiu valóban megkéri a Steinmannt. A Steinmann mindent tud előre, még mielőtt megmagyarázták volna. Matematikai lapokba dolgozik és titokzatos szavakat tud, amit csak az egyelemen tanitanak. Vannak dolgok, amiket mi is tudunk, de ahogy Steinmann tudja, az a biztos, az az egyedül helyes, az az Abszolut.

Steinmann felel.

Ez különleges, ünnepélyes pillanat. A tanár sokáig nézte a noteszt; halálos feszültség remeg az Osztály felett. Mikor később a francia Rémuralom történetét olvastam, mikor a Bicêtre foglyai közül előszólítják a halálraitélteket: mindig így tudtam csak elképzelni. Az agyak utolsó, véres erőfeszitésben kapkodnak lélegzet után, — még van két másodperc, azalatt mindenki villámgyorsan elmondja magában a mértani haladvány tételeit. Tanár ur, én készültem, mondja az ember magában. Tanár úr, fiam tegnap gyöngélkedett. Az egyik lehajol a füzete fölé, mint a strucc, hogy ne lássák. A másik merően szembenéz a tanárral, szuggerálja. A harmadik, idegember, egészen elernyed és behunyja a szemeit: hulljon le fejére a bárd. Eglmayer, az utolsó padban egészen elbujik Deckmann háta mögé, ő nincs is itt, köszönöm szépen, nem tud semmiről, őt irják be a hiányzók közé, törüljék ki az élők sorából, őt felejtsék el,

Steinmann, a grófnő

béke poraira, ő nem akar résztvenni a közélet küzdelmeiben.

A tanár kettőt lapoz, a *K* betűnél lehet, — Altmann, aki az év elején *Katonára* magyarositotta a nevét, e percben mélyen megbánta ezt az elhamarkodott lépést. De aztán nagyot lélegzik: egyszerre megállnak és a tanár becsukja a noteszt.

— Steinmann! — mondja egészen halkan és kivételesen.

Nehéz, felszabadult sóhaj. Kivételes, ünnepélyes hangulat. Steinmann gyorsan felál, — a melletteülő kiugrik a padból, szerényen és udvariasan áll, míg a jó tanuló kimászik a padból: mint egy testőr, néma és mellékes, dekorativ szereplője egy nagy eseménynek.

Maga a tanár is ünnepélyes. Oldalt ül le a székre és összetett ujjakkal gondolkodik. A jó tanuló a táblához megy és kezébe veszi a krétát. A tanár gondolkodik. A jó tanuló erre felkapja a spongyát és sebesen törülni kezdi a táblát: ebben végtelen előkelőség és önérzet van, ezzel azt akarja jelezni, hogy ő ráér, hogy neki nem kell most törni a fejét, ő nem fél, ő mindig készen van, ő addig is, míg a felelés kezdődik, valami hasznosat akar csinálni a társadalomnak, ő ráér gondolni a köztisztaságra és az emberiség békés fejlődésére és letörüli a táblát.

— Hát, — mondja a tanár és gondolkodva húzza a szót — majd valami érdekes példát veszünk . . .

A jó tanuló udvariasan és végtelen megértéssel köhög. Természetesen, valami érdekes példát, az érdekes helyzetnek megfelelőt. Most úgy néz a tanárra, komolyan és melegen, mint egy szép grófnő, akinek egy gróf megkérte a kezét és mielőtt válaszolna, megértéssel és rokonszenvvel mélyen a gróf szemébe néz, jól tudva, hogy e tekintet elbüvöli a grófot s a gróf remegő boldogsággal sejti, hogy a válasz kedvező lesz.

— Vegyünk egy kúpot . . . — mondja a gróf.

— Egy kúpot, — mondja Steinmann, a grófnő. De már ezt is úgy tudja mondani, ez a Steinmann, annyi megértéssel, olyan okosan: csak ő tudja *mennyire* kúp az, amit veszünk. Én, Steinmann, a legjobb tanuló az egész osztályban, veszek egy kúpot, mivel engem, mint az erre legalkalmasabbat, megbízott a társadalom. Még nem tudom,

miért vettem a kúpot, de nyugodtan lehettek mindannyian, bármi történjék ezzel a kúppal, én is ott leszek a helyemen és megbirkózom vele.

— Különben, — mondja a tanár hirtelen, — vegyünk inkább egy csonka gúlát.

— Csonka gúla, — ismétli a jó tanuló, ha lehet még értelmesebben. Ő a csonka gúlával éppen olyan határozott, barátságos bár fölényes viszonyban van, mint a kúppal. Mi neki egy csonka gúla? Ő nagyon jól tudja, őt nem lehet félrevezetni, a csonka gúla is csak olyan gúla, mint más, normális gúla, egyszerű gúla, amilyent egy Eglmayer is el tud képzelni — csak le van vágva belőle egy másik gúla.

A felelés rövid ideig tart. Félszavakban beszélnek egymással, értik egymást, lassankint intim dialógus alakul ki a tanár és a jó tanuló közt: mi már nem is értjük, ez az ő kettejük dolga, két rokonlélek, mely itt előttünk egyesül, a differenciál-egyenletek éteri légkörében. Egy mondat közepén

eszmél rá a tanár, hogy miért is beszélgetnek ők, hogy ez felelés, az előmenetel megítélése. A jó tanulónak be se kell fejezni ezt a mondatot. Minek befejezni? Maradt-e szemernyi kétség afelől, hogy be tudja fejezni?

A jó tanuló szerényen és illedelmesen ül le. A következő percben már roppant érdeklődéssel figyeli a következő felelő szánalmas dadogását: egy szónál gúnyosan és diszkréten elmosolyodik és a tanár tekintetét keresi lopva, hogy mégegyszer összenézzen vele és a tanár lássa, hogy ő, bár nem szól, arcizma se rándul: e gúnyos mosolyban jelezni óhajtja, mennyire tisztában van vele, milyen marhaságot mondott a felelő és hogy mit kellett volna felelnie.

A rossz tanuló felel

Nem, mára nem lehetett számitani, igazán. Hiszen számított rá, persze hogy számított, sőt múlt éjjel álmodott is ilyenfélét: de álmában magyarból hívták ki, igaz, hogy úgy volt, mintha a magyart is Frőhlich tanitaná. Álmában elintézte az egész kérdést, a párhuzamos vonalakról felelt, egyfelesre.

Mikor kimondják a nevét, nem hisz a füleinek, körülnéz: hátha csoda történik, hátha csak agyrém, nyomasztó lidércnyomás volt, hogy ez az *ő* neve és most felébred ebből az álomból. Aztán egy csomó füzetet felkap a padról. Mig végigmegy a kis uccán, a padsorok közt, ezt gondolja: „Ápluszbészeráminuszbéegyenlő ánégyzetminuszbénégyzet.“ Ezt fogja kérdezni. Biz-

tosan ezt fogja kérdezni. „Ha nem ezt kérdezi, átmegyek különbözeti vizsgával a polgáriba és katonai pályára lépek."

Közben megbotlik és elejti a füzeteket. Mig a földön szedeget, háta mögött felzug az obligát nevetés, amit ezuttal senkise tilt be: a rossz tanuló törvényen kivül áll, rajta lehet nevetni.

A tanár leül és maga elé teszi a noteszt. Ránéz. A rossz tanuló görcsösen mondogatja magában: „ápluszbészer . . ." veszi a krétát. A tanár ránéz.

— Készült? — mondja a tanár.

— Készültem.

Ó igen, hogyne készült volna. A halálraitélt is elkészül: felveszi az utolsó kenetet és lenyiratja a haját.

— Hát akkor irja.

A rossz tanuló a tábla felé fordul.

— bénégyzetminuszpluszminusznégyzetgyökbéminusznégyácészerkétá.

És a rossz tanuló engedelmesen irni kezdi és mondja utána a számokat. Irja,

irja, mint Ágnes asszony, tudja, miről van szó, látja a tételt, „éppen úgy, mint akkor éjjel", mikor elaludt mellette és fogalma se volt róla, mit jelent az egész. Igen, ez az, homályosan sejti, valami másodfoku egyenlet — de hogy mi lesz ebből?

Szép lassan és kaligrafikusan ir. A négyesnek a szárát vastagitja, — a vonalból, ami törtet jelent, gondosan letöröl egy darabot, ehhez külön elmegy az ablakig a spongyáér. Időt nyer ezzel. Hátha csöngetnek addig. Vagy valami lesz. Ugyse sokáig szerepel ő itten, a dobogón. Ezt még felírja, az egyenlőségjelet is szép lassan felrakja — igen, ezt még ugy csinálja, mint más, felsőbb lények, mint egy jó tanuló. Felirja még „a^2". A katonaiskolában nagyon korán kell felkelni, villan át az agyán, hirtelen. De aztán hadnagy lesz az ember. Esetleg kimegy Fiumébe.

Közben szép lassan ir — még mindig nem irta le. Hozzánemértő ember, ha ki ezt a jelenetet figyeli, azt hiszi, valami jó ta-

nuló felel. De a szakértő tudja már, mit jelent az, mikor valaki ilyen határtalan gonddal rajzolja a kettes farkincáját. Halálos csend köröskörül. A tanár nem mozdul. Most beszélni kell.

— A másodfoku egyenlet . . . kezdi értelmesen és összehúzott szemmel, mélységes figyelemmel nézi a táblát.

— A másodfoku egyenlet . . . ismétli olyan ember modorában, aki nem azért ismétli a szót, mintha nem tudná, mit akar mondani, hanem inkább azért, mert rengeteg mondanivalója közül a leghelyesebbet, a legfrappánsabbat, a legtökéletesebbet válogatja és mérlegeli.

De a tanár, ó, a tanár már tudja, mit jelent ez.

— Készült? — mondja keményen és szárazon.

— Tanár úr kérem én készültem.

Ezt bezzeg villámgyorsan mondja: véres dac, lázadó kétségbeesés remeg a hangjában.

Tanár (széles gesztussal): Hát akkor halljuk.

A rossz tanuló nagy lélegzetet vesz.

— A másodfoku egyenlet az elsőfokú egyenletből származik oly módon, hogy az egész egyenletet megszorozzuk . . .

És most beszél. Valamit beszél. A második mondatnál arra számitott, hogy félbeszakitják, — lopva néz a tanár felé. De az mozdulatlan arccal néz, se azt nem mondja, hogy jó, se azt, hogy rossz. Nem szól. Pedig a rossz tanuló nagyon jól tudja, hogy nem lehet az jó, amit ő beszél. Hát miért nem szól akkor a tanár? Ez rettenetes. A hangja reszketni kezd. Egyszerre látja, hogy a tanár felemeli a noteszt. Erre elsápad és szédítő gyorsasággal kezdi:

— A másodfoku egyenlet úgy származik az elsőből, hogy végig . . . Tanár úr kérem, én készültem.

— Polgár Ernő, — mondja hangosan a tanár.

Mi ez?

Már egy másikat hivtak ki? Ő vele végeztek? Mi ez? Álmodik?

— A másodfoku egyenlet . . . kezdi ujra, fenyegetően.

Polgár Ernő fürgén kijön és a tábla másik végén már veszi a másik krétát.

— A másodfoku . . . Tanár úr kérem én készültem.

Senki nem felel. És most ott áll, egyedül a tömegben, mint egy szigeten. De még nem megy helyre. Neki nem mondták, hogy menjen helyre — odvas és züllött, kitaszitott szivvel áll ott — neki nem mondták, nem mondták. Ő még felel. Most végigmenjen, ujra, a padsorok közt? Nem, inkább áll, hülyén: keze dadogva babrál a táblán, a félbenmaradt egyenlet roncsai közt, mint a lezuhant pilóta, a motor megpattant hengerei fölött. A másik fiu közben már felel is. Valami párhuzamos vonalakról beszél — ez is olyan idegen és furcsa . . . mint minden . . . amivel itt évek óta foglalkoznak körülötte . . . foglalkoznak vidáman és ru-

ganyosan és hangosan . . . és amiből ő soha fel nem fogott semmit . . . nehány mondatot jegyzett meg eddig s azokon úszott . . .

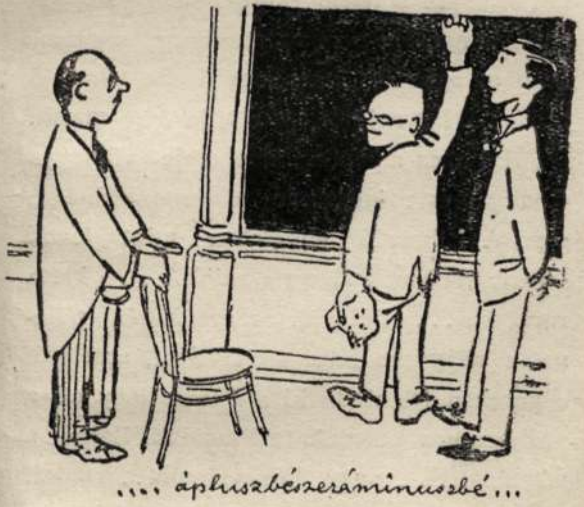

És igy áll most, még áll, reménykedik, udvariasan figyeli, amit a másik beszél. . . néha helyeslően bólint, legalább ezzel jelzi, hogy ő készült, ő tud . . . néha bátortala-

nul meg is szólal, abban az illúzióban ringatja magát, hogy *őt* kérdezték, de csak halkan, hogy ne küldjék helyre . . . aztán szerényen elhallgat és figyel . . . előrehajol, résztvesz a felelésben, odaadja a krétát, buzgólkodik a felelő körül, még súg is neki, hangosan, nem azért, hogy segítsen, de hogy a tanár lássa, hogy ő súg, tehát ő tud . . . Egyszóval: nem adja meg magát.

Egyszer aztán minden ereje elhagyja, elhallgat és mégegyszer a katonaiskolára gondol. Elboruló elméjében mint távoli szavak verődnek vissza a zajok . . . a kréta ropogása . . . elfolynak az arcok és pillanatra világosan látja a végtelent, amelyről e percben jelentette ki a felelő, hogy ott a párhuzamos vonalak találkoznak. Látja a végtelent . . . nagy, kék valami . . . oldalt egy kis házikó is van, amire felül fel van irva: „Bejárat a negyedik végtelenbe." A házban fogasok vannak, ahol a párhuzamos vonalak leteszik a kalapjukat, aztán átmennek a szobába, leülnek a padba és

M.N.MÚZEUM KÖNYVTÁR

örömmel üdvözlik egymást . . . a párhuzamos vonalak, igen . . . a végtelen, a megértés, a jóság és emberszeretet osztályában, ahová ő soha eljutni nem fog . . . ama „felsőbb osztály", melybe „elégtelen eredmény miatt fel nem léphet" soha.

A bukott férfi

A bukott férfi hosszan álldogált a tanári szoba ajtaja előtt. Már mindenki hazament, egyenkint szállingóztak a tanárok is. „Alászolgája", mondja udvariasan húszszor egymásután és meghajtja a fejét. Ő azonban Schwickert várja, ó igen, már tizenegy óta várja Schwickert, akivel röviden és nyugodtan és érctelen hangon fog beszélni. „Tanár úr", ezt mondja majd Schwickernek, „egy ember életéről van szó. Nem akarom, hogy szerencsétlenség történjen, tanár úr, ezt ön sem akarhatja. Ön nagyon jól tudja, hogyan történt a dolog — beszéljünk férfiasan, nyiltan, ember az emberhez. Én akkor, igen, ön tudja mikor, mikor azt mondtam, hogy Nyolcadik Henrik, magam is tudtam, hogy nem Nyolcadik Henrik, hanem Harmadik Richárd s már a következő pillanatban ki is igazitottam volna, mert Nyolcadik Henrik csak úgy

kicsúszott a szájamon. De ön — nem bírálni akarom önt, csak hidegen megállapítom a tényt — ön azonnal leültetett engem. Ne vizsgáljuk, hogy törvény és szokás szerint tette-e ezt — én azt akarom, hogy egymásközt intézzük el ezt az ügyet. Beme-

gyünk ide a tanáriba, ön áthúzza az elégtelent és alul ezt a mondatot „Osztályismétlésre utasittatik". Aztán elválunk egymástól, mint férfi férfitől. Ön talán csodálkozik, hogy ilyen szokatlan hangon hall beszélni — nos, hagyjuk ezt. Hogy önök engem félreértettek, azt, jól tudom, zárkózott természetemnek köszönhetem — nem volt okom nyilatkozni eddig, és mit beszélhettem egy olyan környezetben, mely meg nem érthet engem?" Így fog beszélni a bukott férfi és Schwicker, aki meghökkenve hallgatta végig, egyszerre megáll, mélyen a szemébe néz, majd kipirul és hirtelen a kezét nyujtja. „Neugebauer, — mondja Schwicker, — elég. Én értem önt. Adja ide azt a bizonyitványt. Ön rideg embernek hitt engem — de én nem tudtam eddig, kivel van dolgom, Neugebauer."

Igen, a bukott férfi így fog beszélni Schwickerrel. Miért hát, hogy a bukott férfi mégis riadtan húzódik vissza, valahányszor nyitják az ajtót? Már kettő felé jár az

idő és ő tizenegyre hazaigérkezett a bizonyítványnyal — jó volna, ha Schwicker jönne már — vagy miért volna jó? Hiszen ő nem is akar hazamenni — van neki hazája, a bukott férfinek?

De ime, itt jön Schwicker... igen, beszél hátrafelé valamit, most nem lehet megszólítani. Most se, most megy a lépcső felé, — jerünk utána, majd a lépcsőn. Nem, a lépcsőn mégse lehet, annak semmi formája — majd a portás ajtaja előtt. De a portás kint áll az ajtóba, nem lehet... itt nem lehet... De mi ez, hiszen mindjárt kimegy a kapun és aztán...

— Kérem szépen, tanár úr... tanár úr kérem...

— Na, mi az? Mit akarsz?

— Kérem szépen, tanár úr, itt az van... itt az van...

— Mi van? Hogy hínak?

— Neugebauer.

— Ja, te málam megbuktál! Na csak

erigy haza, aztán majd készülj a pótvizsgára.

— Igenis, tanár úr.

— Nem fog megártani egy kis tanulás a szünidőbe.

És Neugebauer udvariasan vigyorog.

— Igenis, tanár úr. Alászolgája.

— Szervusz.

A bukott férfi hajlong és megindul a körúton. Nem sok értelme van annak, hogy megindult, mert ugyan hova menjen? A Schwickerrel való beszélgetés csak valami fásult, tompa érzést hagyott maga után, nem csalódottságot. Hiszen nyilvánvaló volt, hogy igy lesz, hiszen ő nem is akart Schwickerrel beszélni, mi dolga neki ezekkel? Mi van még hátra? No igen. Nehány ucca, amin végigmegy — nehány bolt — nehány fanyar, férfias gondolat az élet ostobaságáról, az emberek hitványságáról — aztán az a kis dolog. Hagyjon hátra valami irást? Minek? Talán egy pár sort, igy: „Inkább vagyok első Uticaban, mint

Rómában a második . . .“ hm, biztosan Uticaban mondta ezt Caesar? Nem, nem biztos, hogy ott mondta . . . ott valami más történt, tudta, de elfelejtette... majd így irja „Inkább vagyok a halálban a második, mint az életben az első . . .“ igen, ez biztosan nagyon szép, bár ő nem nagyon érti, de azok majd, azok érteni fogják . . . a nyomorultak . . . hát csak értsék. Inkább vagyok a sírban az első . . .

A bukott félfi szemei előtt színes, szivárványos felhőcske ugrál, a torka elszorul és csak most veszi észre, hogy az egész idő alatt, míg ezeket elgondolta, majdnem hangosan énekelgette magában a

tornaünnepély indulójának a tenorját, amit betanult

„Fel hazánk hű nehem-zehe-déke,
Itt a pálya, itt a tér, —
Ittatér!"

Ezt énekelte, közben ugrált és viaszkosvászon táskájával a falakat csapkodta. Azonkivül pedig valami nyugtalan érzése is volt, mintha elfelejtett volna valamit, amit pedig előbb el kell intézni. Mi is volt az, istenem, mi volt, pedig ma reggel nagyon elhatározta. Üveglénia ... nem, gőzturbina . . . nem, hisz arról nem is álmodhat egyelőre, míg az öt forint együtt nincs, pedig az mikor lesz! Legföljebb jövő elsején ... aha, tudja már, ceruzahegyező... és, és még valami, igen, mustkolbász.

Mustkolbász! a nyál összefolyik a szájában. Milyen furcsa neve van, mi lehet az? olyan barna, bütykös valami, ott lóg a csemegekereskedésben — de túlvilágian jó lehet, must is, kolbász is. Egyelőre ezt, mindent nem lehet egyszerre — a kocso-

nyás pisztráng, az még a jövő zenéje. Mennyi pénze van, lássuk csak. Az nyolc, meg három, hatosban, meg hat krajcár is, egy fillér, azt esetleg el lehet sütni krajcárnak. Összesen közel három korona.

Két perc mulva megvan a ceruzahegyező s további két perc múlva a bukott férfi ott áll a csemegekereskedésben. „Ebből harmincér", mondja és piszkos kis ujja reszket, amint kinyujtja, a torka meg lüktet. Hirtelen elszánás, halálos könnyelműség önti el, megmámorosodik. „Meg húsz deka törmelék-csokoládét is kérek ... Azt hiszem, elég ... meg kérek húszér ementálit is ... meg huszonötér abból a vörösből ... lazac? ... kérek abból is ..."

Mindent külön, csinosan becsomagolnak és ő hagyja, bár tudja jól, hogy nem érdemes, hiszen a legközelebbi kapu alatt ugyis felbont mindent. Két korona tíz ... fessék ... nehány hatost visszakap.

A kapu alatt felbont mindent és a zse-

bébe gyűri. Kezdi az ementálin, vastag darabokat tör le, bent a zsebben és hirtelen dugja a szájába, majd megful, kivörösödik. Aztán a mustkolbászt eszi meg... aztán a lazacot... Mintha köveket raktak volna a gyomrába. Mindegy, vesszen minden, következik a törmelék-csokoládé, az jó, az meleg és édes és omlós. Ez is megvan, de most milyen nehéz a gyomra... most valami könnyű kellene... ami felüdíti, felfrissíti. „Hogy ez a narancs?" persze drága, az utolsók közül, mindegy. Mi van még? Kilenc krajcár maradt, mihez kezdjen vele? „Kérek kilencért törökmészt."

És most itt megy ő, a bukott férfi, a Nefelejcs-uccában — hogy került ide? Mindegy. Megy, megy, a hosszú Nefelejcs-uccán, benéz a kapuk alá, nehéz, nehéz érzéssel belül... és nem tudja, a gyomra nehéz-e, vagy a szíve. Benéz a kapuk alá, rágja a törökmészt, csak rágja... körös-körül halálos üresség, céltalan élet, hideg igaztalanság. Valami jajongó, egyforma

hang kíséri, végtelenül, makacsul, lerázhatatlanul . . . jajongó, pokoli gyötrelemmel.

„Fel hazánk hű nehem-zehe-déke . . .“

Kínlódva rágja a ragacsos, foghoztapadó csirizt és a nyála és a könnye fuldoklón csurog le a torkán.

Magyar dolgozat

I. Háromnegyedes dolgozat

Petőfi lirai költészete

Petőfi Sándor, a világhirü nagy magyar költő mint lirikus is kiváló helyet foglal el ebben a tejjel-mézzel folyó Kánaánban, melyet oly gyönyörüen jellemzett leiró költeményeiben.

Petőfi lirai költészetében legfontosabb a szubjektivitás, azonban Arany Jánosnál inkább az objektivitást látjuk túlsúlyra vergődni.

Míg Petőfinél olyan szépen domborodik ki a naiv, népies hang, addig Arany Jánosnál a népies hang háttérbe szorul és helyét a nyelvszépség foglalja el, amely különben Petőfi gyönyörü költeményeiben is föllelhető.

Petőfi lirai költeményeiben a következő szépségeket találjuk, úgymint: 1. népies

egyszerüség, 2. nemzeti hazafiasság, 3. trópusok és figurák, 4. fiúi szeretet anyja iránt, 5. szerelmi költészet stb.

Petőfi mindig a szubjektivitásra törekedett és célját a legnagyobb mértékben el is érte, mert költeményei utat találnak a legegyszerübb nép szívébe éppenúgy, valamint a paloták ragyogó és fénybenúszó csarnokaiba is! . . .

Költeményeiben az aranykalászos, gyönyörü nagy magyar Alföldet látjuk megénekelve, melyet nála kivül senki oly szépen jellemezni nem volt képes, mint ahogy maga is irja gyönyörü költeményében, mely így kezdődik:

„Szép vagy Alföld, legalább nekem szép...

Mindazonáltal Petőfi nemcsak az Alföldet birta jellemezni, de azonban a Tiszát is és a „jó öreg kocsmáros"-t, aki alatt saját atyja értendő.

Egy másik költeményében méginkább kidomborította az egyszerüséget, midőn a

juhász oly szamáron megy, melynek alacsonysága következtében a juhász lába a földig ér. Egyszer csak hallja, hogy haldoklik a juhász babája s haza siet azonnal, hogy még életben találja, de azonban csak halottat talál. Elkeseredésében mi telhetett a juhásztól, tehát botjával nagyot üt a szamár fejére. Mily csudaszépen látjuk itt úgyebár az egyszerűséget, melylyel a juhász a szamár fejére üt elkeseredésében!! . . .

Vannak Petőfinek viszont költeményei, melyekben ő ellentétet állít be, például „Befordultam a konyhába . . ." című költeményében, midőn azt irja, hogy az ő égő pipája kialudott, míg ellenben alvó szíve meggyuladott. Míg előbb pipája égett, most szíve ég, mely viszont azelőtt aludott. Már ezen is láthatjuk az ellentétet.

Ez Petőfi lirai költészete, mely az egész világ költői között nagy szerepet játszik ennek a gyönyörű, aranykalászos nemzet dicsőségére!! . . . .

Skurek Ferenc
VI. b. o. t.

II. Egyfeles
dolgozat

Petőfi és a líra

1823 Szilveszter éjszakáján vagyunk! Odakünt apró pihékben szállingózik a hó.

De bezzeg nagy öröm dagasztja keblét a helybeli mészárosnak, kinek Kiskőrösön gyermeke született Szilveszter szent éjszakáján.

Egészen kicsi csecsemő. Fekete szemeivel, melyek még gondtalanul bámulják a szegényes szoba nyirkos gerendáit, most anyjára pillant s nem tudja levenni róla tekintetét . . . Az anya szeretetteljes bensőséggel hajol a gyermek fölé s az igazi anyákat jellemző gondossággal igazítja meg a bölcső kemény (?), de fehér vánkosait . . .

Mit sejt ezen anya?

Ezen anya nem sejti még, hogy a parányi bölcsőben egykor a nagy Petőfi Sándor piheni ártatlan gyerekálmait . . .

Petőfi!

Midőn e szót leirom, ezer emlék rajzik

fel lelkesült agyamban!! . . . Gyönyörü költemények zengenek-bonganak, melyeket oly lelkesen, kipirult arccal olvasgattunk otthon szerető szüleink körében s az iskolában, ahol nagyrabecsült tanárunk oly szépen magyarázta el a költemények rejtett szépségeit. S lelki szemeink előtt, míg a magyarázatot hallgattuk, mintegy álomkép vonult el a napsugaras Alföld, a kis tanya, a betyár, a juhász és a szamár. De ki győzné felsorolni?! . . .

Petőfi lirai költészetében a szubjektiv, az alanyi elem lelkesíti legjobban szívünket, míg Aranynál a komoly, objektiv hang késztet férfias bölcselkedésre.

Petőfi, mi nagy költőnk, mi büszkeségünk, egyik kezedben lanttal, másik kezedben csatabárddal, nyugodj békében a segesvári harctér elfeledett hantjai alatt korhadó sirhelyeden . . . . . ! *Goldfinger Rezső**

VI. b. o. t.

* Ma, más néven, egy nagy délutáni ujság vezércikkirója.

Röhög az egész osztály

Az ördög bujt az osztályba. Reggel, mikor bejöttünk, új szemétládát találtunk. Szép, nagy szemétláda, polituros. Azonnal kiderült, hogy egész kényelmesen el lehet férni benne.

A szemetet természetesen kiszedjük belőle, és szépen eltrancsirozzuk a tetején. Ehhez művészi ösztön kell. Körösközül egyenlő távolságban kenyérbelek jönnek: közepére, mint valami dísztárgy, egy nagy darab szalonnahéj. Mindenki rendez valamit: régi vasakat, tollszárakat viszünk a szemétkiállításra, amit belépődíj mellett mutogat a Deckner.

A második tízpercben váratlanul kitör a cédularagasztás. Először Kelemen hátán jelenik meg egy rövid jelentés, mely tudtul adja, hogy az illető önmagát „*szamár*"-nak minősíti, s ezt minden külön értesítés he-

lyett állandóan reklamirozni óhajtja. Kelemennek aztán bizalmasan megsúgja valaki, hogy elhatároztuk, hogy cédulát ragasztunk Roboz hátára, Kelemen röhög ma-

gában és csakhamar feltűz egy hasonló cédulát Roboz hátára. Roboz már öt perce röhög velünk együtt Kelemen cédulája. Kelemen már fuldoklik, hunyorog a szemé-

vel — a röhögés nő, dagad, egyre vidámabb lesz, orkánná fajul — de minél jobban röhögnek ők egymáson, mi annál jobban röhögünk őrajtuk.

Aztán a következő dolgot találja ki valaki. Az ember odamegy például Auerhez, aki szorgalmasan ir valamit; lihegve nekiszalad, lázasan, örömtől feldúlt arccal — kapkodó hangon karonragadja. „Gyere, gyere, gyorsan . . . !" fuldokolja és viszi magával. Auer kapkod, nem érti. „Na mi az, mi az, mi történt, hová?" kérdi izgatottan és ijedten és szedi a lábát. A másik nem felel, lihegve cipeli, keresztülvonszolja a folyosón, felrohan vele a harmadik emeletre. Auer agyán villámgyors iramban többféle lehetőség mozgóképe száguld. A nagybácsija jött meg Amerikából. Az igazgató hivatja, mert konferencia volt és ott végre megállapodtak a tanárok, hogy ez az Auer egészen kivételes, érthetetlen zseni, amilyent egy században egyet szül csak a korszellem és azért rögtön ki kell adni neki az érett-

ségi bizonyitványt és ezer korona ösztöndíjat egy nagy beszéd kiséretében, amit a tanári szobában tart az igazgató. A kultuszminiszter hivatja, aki itt van a tanáriban, direkt miatta jött, mert valaki beküldte neki Auer legutóbbi magyar dolgozatát, amit könnyek között felolvastak az országházban és Auerrel most kezet akar fogni a kormány képviselője. A szabadkézi-tanár hivatja, mert egy gazdag mecenás meglátta az ő „Stilizált levélalak" cimü szépiarajzát és harmincezer koronáért meg akarja venni a városligeti Feszty-körkép helyére, amit most elárvereztek. Húszezerért is odaadom, gondolja még hirtelen Auer, amint lihegve felérnek a negyedik emeletre. Ott egyszerre a hírvivő, aki eddig egy szót se szólt, elereszti Auer karját és szép lassan megindul lefelé. Auer csudálkozva utánafordul, a lépcső alján már ott áll az egész osztály és röhög. Auer egy percig áll, marhák, mondja, aztán dühösen és jön, szégyenszemre, lefelé,

két perc mulva már ő röhög legjobban, mikor Robozzal csinálják végig ugyanazt.

Közben Wlach a táblára lerajzolta Kökörcsin tanár urat, alsónadrágban, de különben cilinderrel a fején, amint II. József-

nek jelentést tesz az Osztály magaviseletéről. II. József az orrát piszkálja és egy üveg Zacherlint nyujt át Kökörcsinnek, aki köszöni alássan és jót húz az üvegből.

Zajcsek ordit, hogy őt nem hagyják ta-

nulni, végre fogja magát, beül az új szemétládába, magára húzza a fedelet és orrhangon énekel. Wlach jelt ad, egyszerre mindenki elhallgat és feláll. Zajcsek rémülten dugja ki fejét, azt hiszi, a tanár jött be. Vad röhögés. Zajcsek megvetően kiköp a ládából és undorral magára húzza a fedelet.

Hanem most tényleg belép Kökörcsin. Halálos csend: egyszerre mindnyájunknak eszébejut Zajcsek, aki a szemétládában ül. De Zajcsek másodszor már nem hagyja becsapni magát, nem mozdul.

És most rettenetes óra következik. Az egész osztály egyetlen, hullámzó rekeszizom, amit képtelen erőfeszitéssel szorit le a halálos röhögés. A fojtott röhögés forrólázа lüktet a vérvörös arcokon és a halántékok kidagadnak. Mindenki a pad fölé hajol. A csönd, melynek fenekén egy esetleges kipukkadás borzasztó réme vonaglik, ingerlően zúg a fülünkben. És vannak elszánt, vakmerő gazemberek az utolsó padokban, akik még feszitik a kritikus han-

gulatot. A kis Löbl lebujt a padok alá, négykézláb mászkál kényelmesen, körös-körül

mászta az osztályt és egyenként megfogta a lábunkat. A szemétláda gyanusan mozog. Kökörcsin emelt hangon fejtegeti II. József érdemeit; hátulról meglöknek, egy hang súg rekedten a fülembe: „vigyázz, jön a pad alatt Löbl, már a negyedik pad alatt van!“ Mindenki felhúzza a lábát a padra: a szájunk reszket a röhögéstől, kétségbeesetten próbálok figyelni, hogy másra tereljem fantáziámat. Kökörcsin lelkesen magyarázza, milyen szép dolog volt II. Józseftől, hogy egy tollvonással visszavonta összes rendeleteit. Az anyja második Jóska!! — mondja Eglmayer az utolsó percben hihetetlenül mély gyomorhangon. Auer élesen felszisszen: — Löbl most ért odáig és belecsípett.

Nézd, mondja valaki mellettem, Kökörcsin egyik lába rövidebb lett, mint a másik.

A szemem majd kiugrik. Most... most vége... még egy pillanat... és robban... Ebben a percben a tanár a következő viccet csinálja:

— Auer — mit mozgolódik maga, mint egy sajtkukac?

Soha még bohózatirónak olyan hatása nem volt közönségére. Mint gátját áttépő áradat: harsan fel a röhögés. Percekig röhögünk, felszabadulva, hörögve. A tanár csodálkozva néz és elnézően mosolyog — magában megállapítja, hogy milyen frappáns és ellenállhatatlan humora van neki.

Kisérletezem

A mágnesesség és villamosság mágikus jegyében folyt le november. A fizikaterem asztala állandóan tele van gépekkel, korongokkal, elemekkel, induktorokkal és dinamókkal. Borzasztó dolgok történtek: Pollákovics ráállt egy üveglábú zsámolyra, mire beleeresztették a villamosságot, mire Pollákovicsból szikrák pattantak és a haja égnek meredt. Müller elmagyarázta, hogy Pollákovics, mint emberi test, jó vezető. Pollákovics szerényen és áhitattal állt a zsámolyon, mint ahogy egy jó vezetőhöz illik és lelke mélyén homályos örömmel villant át az elektromos áram szárnyain, hogy Müller ezekután feltétlenül kijavitja kettesre a háromnegyedét — hiszen nem lehet ő rossz tanuló, lám, milyen szépen átvezette a villamos áramot is — zavarosan olyan érzése van, hogy aki nem érti a fizikát, azon nem megy át a villamos áram, mely a tanár úr

szolgálatában áll és mint ilyen, tisztában van a helyzettel és az osztálykönyvvel.

Hazamenet hatér veszek egy mágnesvasat. Ámulatos dolgokat tud a mágnesvas, de nem vagyok megelégedve az eredménynyel. Már útközben elhatározom, hogy otthon a patkóalakú vasat kiegyenesitem, a közepébe lukat fúrok a... a... mondjuk az apám hegyes papirvágójával (esetleg ollóval) és iránytűt csinálok belőle, de boussole-formában, hogy az irányt abban az esetben is mutassa, ha egészen ferdén lefelé áll, mert hiszen esetleg nagy földrengés is lehet, a ház oldalt billen, mint egy hajó — és én mégis tudom majd az irányt, milyen jó lesz. Lelkesen elvégzem magamban, hogy sohasem járok iránytű nélkül ezentúl.

Csupa izgalamas terv vagyok, mire hazaérek. Mert Heronlabdát is csinálok, úgy van és magdeburgi féltekéket, ha tudni akarjátok és egy Leclanché-elemet. Csak a hugomat találom otthon, akinek lelkesen

magyarázni kezdem a Toricelli-féle űrt. Na, mit gondolsz, mi tartja fenn a hetven centiméter magas higanyoszlopot, kérdem gúnyosan. Igen, nem hiszed? Hát idenézz.

Teletöltök vízzel egy poharat, papirt teszek alája — most idenézz, megforditom az egészet és nem folyik ki. Na jó, most csak azért folyt ki mert... persze, nem a pohár alá kell tenni a papirt, elfelejtettem.

Balsikerem nem veszi el önbizalmam. Fésűt dörgölök és papirszeletkéket csipegetek fel a fésűvel. A hugom azonban felbosszant és azt állítja, hogy a papirszeletkék csak azért ragadnak a fésűhöz, mert a fésű piszkos.

Áttérek a Leclanché-elemre. Ez kicsit bonyolult dolog. A befőttes üveg rendben volna, de honnan veszek staniolt? Réz is jó volna, — hja, ha a fürdőszoba csapját le lehetne olvasztani! Csakhogy ez több nehézségbe ütközik, aztán meg nem tudom, meggyőzhetem-e családomat fölfedezéseim fontosságáról és hogy ezek a fölfedezések a család részéről bizony áldozatokat és nélkülözéseket követelnek.

Ellenben ki fogom szivattyúzni a vizet a vizes kannából, ki én és bebizonyitom, be én, a légnyomást. A légszivattyút azonnal megtervezem papiron, fantasztikus utópiák ragadnak magukkal. Az egész szobából kiszivattyúzom a levegőt, ki én, úgy hogy a tárgyak elvesztik szabad esésüket.

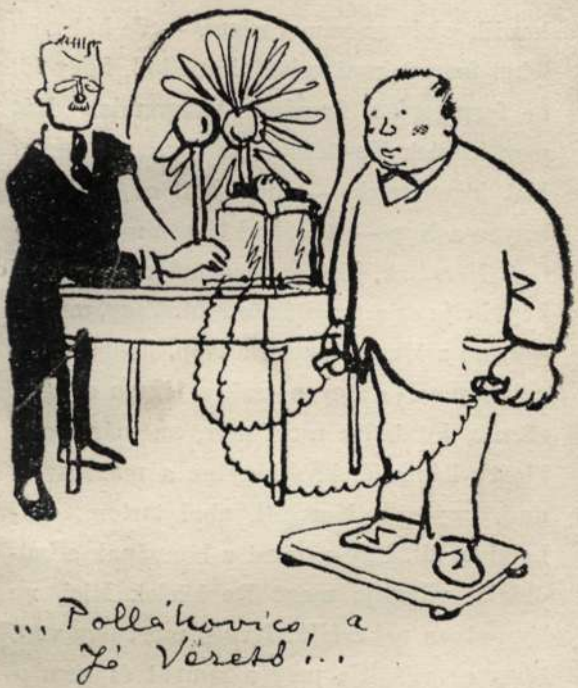

Marinak, a mindenesnek, az a nézete, hogy én egy pofont fogok a papától kiszivattyúzni, ha azonnal nem veszem ki a mozsárból az ecetet és a széndarabokat, amiket beleraktam. A természettudományokat

kezdik görbe szemmel nézni, — de hát nem lehet forradalmat csinálni anélkül, hogy föl ne forgassuk a fennálló világrendet. Hát nem hisztek Newtonnak és Copernicusnak? Hát idenézzetek — mondjuk, ez a lámpa legyen a Nap — a szabad térben mozgó égitest. Nézzétek, ideteszem a mágnesvasat — képviselje ez a gravitációs erőt. Vagy, mondjuk, ne a lámpa legyen a Nap, hanem ez a mágnesvas és legyen csak a lámpa egyszerűen a Föld, Na most már, na már most. Most képzeljétek, hogy ez a mágnesvas, ami, ugy-e, a Nap, itt, ahol tartom, egyhelyben áll. Ugy-e, most a lámpának a baloldalát világitja meg? De kérlek Mici, ne légy olyan nehézfejű. Igenis, most ugy van, hogy ez világitja meg a lámpát és nem a lámpa eztet, mert a lámpa, az egy sötét test legyen. Na már most. Meddig tart ez? Ugy-e, addig tart csak, míg a Föld, vagyis a lámpa el nem fordul, nem megyünk semmire, mert akkor csak éj és nap váltakoznék és nem lennének évszakok. Hanem a

Földnek el is kell mozdulni — keringeni kell — mozdulni kell neki, az istenit — nna!! látjátok?! így mozog... így mozog a Föld.., így kell neki mozogni — és mégis mozog...

Arról nem tehetek, hogy a lámpa leszakadt. Rosszul volt feltéve — a csavar nem működött. Azt pedig természetesnek találom, hogy a hálátlan és megnemértő birák vacsora helyett kilöktek a cselédszobába és rámzárták az ajtót. Galileivel is pont ezt csinálták. De az igazságot nem lehet véka alá rejteni. Eppur si muove!

Megmagyarázom a bizonyitványom

Hát kérem szépen,

először is: ez még nem a végleges bizonyitvány — ez csak afféle lenyomat, amit ideiglenesen kiosztottak nekem. Hogy ma van a féléves bizonyitvány-nap, az nem jelent semmit. A többiek tényleg kikapták a bizonyitványt, de az enyémet föl kellett küldeni a minisztériumba, mivel tévedések derültek ki, amiket sürgősen orvosolni kell, Igen. Különben a bizonyitvány-ellenőrző és kiegészitő konferencia foglalkozni fog az esettel, tanfelügyelői közép-ülésen. Az osztályfőnök úr, mikor ideadta nekem a bizonyitványt, beszédet tartott: kicsit zavarban volt és tiszteltette a papát. Kérlek, kedves Bauer, mondta, légy szives, közöld szüleiddel miszerint sajnálatos tévedés történt bizonyitványoddal, hibás tételek csúsztak bele. A bélyeghatósági szabályrendelet sze-

rint, sajnos, igy is ki kell adni a bizonyitványt, de kérnelek kell, kedves Bauer, közöld a szülővel, miszerint ez csak olyan ideiglenes okirat, aminek az adatai nem jelentenek semmit. Kérd meg kedves szüleidet, ne haragudjanak ezért a tévedésért, az igazi bizonyitványt csakhamar kiállitjuk — egyelőre kéretem őket, hogy irják alá ezt, mert az összes iratokat átküldtük a rendőrségre, ahol a nyomozás miatt szükség van erre az aláirásra; de hangsúlyozd, kérlek, hogy ez csak formaság. A főkapitány személyesen átirt a fiumei tengerészeti gimnáziumba, derítenék ki, hogy került bele a bizonyitványomba történelemből ez a . . . ez a . . . ez a . . . szám itten, ami ugyan csak egy közönséges szám, azt jelenti, hogy négyszer feleltem történelemből — de esetleges félreértésekre ad alkalmat.

Tudniillik Mangold, a történelem-tanár, az csak helyettes-tanár nálunk, még nem is osztályozhat, mert előbb vizsgáznia kell osztályozástanból a főegyetemen. Ő

csak helyettes-osztályzatot adhat, amit másképpen kell érteni— egyes helyett kettest, kettes helyett négyest — majd ha letette a vizsgát, akkor az összes bizonyitványokban kiigazitják az osztályzatokat igazi osztályzatokra. Most egyelőre kéreti a papát, ne tessék haragudni egyelőre és üzeni, hogy én négyszer feleltem történelemből, egyszer aláhúzott kétharmadra, egyszer egyesre, egyszer háromnegyedkettesre tessék ezt összeadni, mértani középarányost venni, kijön a háromnegyed egyes, aláhúzva. Először a második Józsefből feleltem, de akkor csengettek; másodszor kérdezte az örökösödési jogot, mondtam schnalkaldeni szövetség, láttam, mikor beírta az egyfelest, de akkor elvesztette a noteszt.

Fizikából. Hát fizikából már novemberben feleltem, kérdezte, hogy a nap körül, mondtam, hogy ellipszis-alakú pályán, melynek egyik gyújtópontjában a nap van és ez a Newton érdeme. De akkor a mellettem ülő fiúval összetévesztett, akinek há-

romnegyede van fizikából és nekem írta be véletlenül. Akkor szóltam, a tanári kar megnézte a noteszt, mondta, hogy tényleg a Csekonics helyett írta be véletlenül, de ezt most már nem lehet kiigazítani, mert ebből neki a kormánynál kellemetlenségei

támadnak, nagyon kért, hogy ne firtassam a dolgot most egyelőre és tegyem meg neki, hogy most egyezzem bele a hármasba, év végére kijavitja jelesre és nem is kell felelni a következő félévben. A jelest mindjárt be is vezette a születési bizonyitványomba, főigazgatói aláirással.

Frőchlichnek pikkje van rám algebrából, arról nem tehetek. A határozatlan együtthatóval kellett megoldani az egyenletet és akkormikor kihívott és akkormikor megmondtam, hogy akkor beszorzok lambdával, erre kiesik a második egyenlet, de akkor nem esett ki a második egyenlet, persze, azért nem, mert ikszszel is be kellett volna szorozni, csakhogy ezt Frőhlich nem vette eszre, mire megmondtam, hogy hogy kellett volna, akkormikor észrevette, hogy ő nem tudta, szégyelte magát és azt mondta, hogy menjek helyre és azóta pikkje van rám, mert jobban tudtam az algebrát és nem akart kihívni javitani, pedig a törvényszékben benne van, hogy januárig ki kell hívni a fiút javitani, mert másképpen nem érvényes az osztályzat és a Steinemann, a legjobb tanuló, is mondta, hogy föl lehet jelenteni Frőhlicht, de nem akartam, mert úgyis pikkje van rám, pedig a dolgozatba nekem ugyanaz jött ki, mint Steinmannak.

Magaviseletből azért van kettes, mert

ha van három hármas, akkor nem lehet magaviseletből se egyes, hanem akkor küllön bizonyitványt adnak magaviseletből, amit postán küldenek el a szülőnek.

Ezt!? . . . Ez nem hármas, ez kettes, csakhogy az osztályfőnök úr olyan furcsán írja a kettest, véletlenül felül írja a végét a kettesnek. Csak a vezetéknevet tessék aláírni . . . de mostanában ne tessék bemenni az iskolába . . . a kaput kiemelték . . . most átalakitják . . . nincs kapu . . . nem lehet bemenni . . . majd egy-két hét mulva . . .

A lányok

A lányok a Vadász-utcába járnak: egy órakor gyakran találkozunk velük, tarkán sereglenek ki a körútra, vihognak és súgdolóznak. Copfjukon piros és kék pántlika fityeg, hárman — négyen összefogódznak, egymásba karolnak, az egyik halkan, súgva mond valamit, hangosan kuncogni kezdenek.

Ellenségesen és értetlenül és irigyen nézem őket, vajjon miféle butaságon nevetnek folyton? És mit súgdolódznak? Ha két lány összejön, mindjárt súgdolódzni kezdenek — ismeretlen dolgon nevetnek, elkomolyodom és gyanakodva, rossz érzéssel húzom föl szemöldököm — valami profán, cinikus, tisztátalan dolog van a világon; amiről csak ők tudnak és mindig arról beszélnek; gúnyosan, alattomosan néznek rám és elszaladnak. Vajjon mi lehet az?

Mert valamit tudnak, amit én nem tu-

A lányok

dok. Különben buták és tehetségtelenek, növényt és bogarat nem gyüjtenek, bélyeget se. Lejdeni palackot nem csinálnak, se magdeburgi féltekét. Egyszer napfogyatkozás volt, a hold árnyéka elhaladt a Napkorong előtt. Napokig készültem rá, üveget kormoztam és dobogó szívvel vártam a csillagászok által kijelölt időpontot. Mikor a fényes tányérba beleharapott a fekete csorba, ujjongva és áhitattal kiabáltam — és kezemben a kormos üveggel kerestem valakit, akinek elmondjam, hogy milliárd kilométernyire mi történik Odakünt. Csak két lányiserősöm volt a másik szobában, befutottam és lelkendezve hívtam őket, hogy jöjjenek gyorsan, mert a pompás színjáték csak percekig tart. Nem lehetett rávenni egyiket se, hogy az uccai szobába átjöjjenek — valami butaságon vihogtak, csúfoltak engem, ugyan hagyj bennünket, mondták. Dühösen és gesztikulálva magyaráztam, hogy milyen nagy és ritka tüneményről van szó, és hogy mindjárt vége

lesz, de hiszen csak arról van szó, hogy átjöjjetek az uccai szobába, kiabáltam elkeseredve. Valami kétértelmü ostobaságot feleltek, egy szón megint zokogni kezdtek, nem jöttek át, nem nézték meg.

De vajjon mi lehet az — mert van

valami velük. Valami van, amit mindenki tud, csak én nem, ami miatt úgy bánnak a lányokkal, mint valami kiváltságosokkal és ezt ők tudják. Még egészen kicsike voltam, mikor a rokonaim ilyeneket mondtak nekem, „hát állva hagyod a kis kis-

asszonyt és te leülsz? nem szégyenled magad? milyen gavallér lesz belőled?" és nekem fel kellett állni a kényelmes székről, hogy a csipkébe öltözött kis majom leülhessen. Az arcom égett a szégyentől és haragtól, — miért? kérdeztem magamban, — miért? Micsoda ostoba, jogtalan, igaztalan előny? Ha pofonvágnám, leesne a székről. De hát ő pofonvághat és megalázhat engem, csak azért, mert ő gyengébb és igy lovagiasságból nem üthettem vissza? Hát nem látják, hogy ő tudja ezt és kinevet bennünket és kényelmesen elterpeszkedik?

Miért? Miért. Mi lehet ez?

A lányokat nem bántja senki. Taknyos másodista korukban már magázza őket a tanár, nem kapnak barackot a fejükre, udvariasan beszélnek velük. A felsőbbistákat pláne kisasszonynak szólitják, az iskolában is. Fiatalabb tanárok előre köszönnek nekik az utcán — hallatlan! Szelidség, gyöngédség veszi körül őket — én meg tegnap egy olyan brusztflekket kap-

tam verekedés közben, hogy egész nap nehezen lélegzem. Ha elmondanám, azt felelnék, úgy kell, mért nem vágtad pofon, nem szégyeled magad? Dehát ő kezdte, tanár úr — hát engem nem véd senki? Nem szégyeled magad? egy felnőtt fiút védeni kell — micsoda katona lesz belőled?

Az ám — katonaság! A tornaórán szabadgyakorlatokban, felvonulásokban készülünk rá. Az kemény dolog lesz, tudom, eleget hallottam róla. Hideg priccs, borju a hátamon, alélt menetelések, puska és szurony. Hiszen szép, lelkes dolog tudom, vágyom is rá — de hát miért csak mi? A hazát meg kell védeni. Aki nem kockáztatja életét a hazáér, gyáva és becstelen. Hát ők? Ők? miért nem gyávák és becstelenek? Eszükbe se jut kockáztatni az életüket — ezek vihognak és pipiskednek: mégis, senki se mondja, hogy ők gyávák és becstelenek, sőt! inkább eszményül állitják elénk. Meg kell védeni a nőket, a

gyenge nőket! Királyért és hazáért — és a nőkért! Hát a lányok királyok?

Miért? Miért? Miért?

Miért mindenütt, mindég, ez a kivételezés, ez az extravurst ez az elnézés — miért, miért? A villamosban fel kell állani nekik — a legjobb falattal őket kell megkínálni, ha leejtenek valamit, úgy állnak ott, hanyagul és kényelmesen, mintha a természet törvénye volna, hogy azért nekem kell lehajolni. Tizennyolcéves koruktól kezdve már kezetcsókolnak nekik, mint az öreg püspököknek, akik munkában és áldásban töltötték életüket. Jobboldalra kell engedni őket az uccán. Dehát miért? Mit nyújtanak ők, mit tesznek, miért kell tisztelni őket? Hiszen műveletlenek, ostobák, lusták és dologtalanok. Mulaságban nőnek fel, férjhez mennek — attól kezdve a férjük dolgozik helyettük, eltartja őket. Szabadjegyet váltottak az életre azzal, hogy megszülettek — míg nekünk véres verejtékkel kell kiverekedni minden percünket,

újra és újra bebizonyítani, hogy jogunk van az élethez.

De hát miért, miért, miért?

A fiúk valami szégyenletes és ostoba dologról fecsegnek, az iskolában. Nem, az képtelenség, ostobaság, nem lehet. Itt valami titok lappang, az bizonyos — de az őrültség, az lehetetlen, hogy az legyen az a titok. Hiszen az egy buta vicc, egy gyerekes játék — hiszen ennél csak érdekesebb a Toricelli-féle űr, vagy egy Leclanché-elem?

Miért? Miért?

Érzem, hogy egy napon meg fogom érteni. Félek ettől a naptól — ezen a napon keveredem majd el a szürke tömegbe: ezen a napon jövök rá, hogy én is az vagyok, amik ezek itt, aki szembejönnek velem az uccán. Ezen a napon el fogom felejteni az Osztályt, a Leclanche-elemet, növénygyűjteményemet és el fogom felejteni önmagamat.

Naplóm

szept. 5.

Új év, új napló, új élet... Ma volt az első nap a suliba. Osztályfőnök Lenkei, de még nem biztos, azaz rendőr. Tanarak általában a régiek, majd meglátjuk mi lesz. Egyelőre a harmadik padban ülök. Az a hülye Benkő jött oda, hogy lépjek be a körbe, majd bolond vagyok. Elhatároztam, hogy ezentúl mindent pontosan megirok. Este voltunk az Angi néninél, be snasz volt, nem hoztak petróleumot, de mert már be Este voltunk az Angi néninél, de snasz volt, nap kél 6 óra 15 perckor, nyugszik 5 óra 45. Ebédre: húsleves, leveshús, tökfőzelék. Most itt ülök az uccai szobába, a lámpa alatt és irok.

szept. 31.

Ma volt az önképzőköri megalakuló ülés. Elnök: Mautner, alelnök Gelléri, Szé-

kely titkár a nyolcadikból, gazda Várnai. Én bekerültem a választmányba 6 szavazattal, mint bizottsági tag. Kitüztek pályázatot elbeszélő költeményre, értekezésre, szavalatra és matematikai értekezésre. Mint választmányi tag egyedül vagyok ötödista a bizottságba, cimzetes jelleggel csak de biráló bizottsági tag. Ebéd: gombaleves, fasirt, rizskoch. Voltunk mult héten a Kereskedelmi Múzeumba. Szombaton Uránia, utána vasárnap, hétfőn csak tizenkettőig van előadás.

okt. 6.

Aradi vértanuk, nincs suli, ünnepélyt elblicceltem. Hazajövet találkoztam Gárdossal, mondta, hogy semmi se volt, diri beszélt, aztán Földessy a vértanukról, Sebők szavalt, de súgtak és erre összezavarodott. Mondta, hogy tanrendben újitás van, fizika helyett kedden kilenctől tizig történelem. Gerő elmegy az iskolától. Délután megvettem a szépiát, a nullkörzőt és gum-

mit, maradt ötvenhét, és megcsináltam az ábrázoló rajzot, nagyon szép volt de a végén a kihuzóból kifolyt a tuss, valahogy kivakartam. Elhatároztam, hogy ezentúl mindig hordok iránytűt. Most az uccaiban ülök, de a sublód előtt, mert az asztal tele van a friss fehérnemüvel amit hoztak. Mindjárt vacsorázunk, ebédre mákosrétes volt.

nov. 2.

Elhatároztam, hogy ezentul fontosabb dolgaimat titkos irással irom. Minden betü helyett az ábécében az utána következő második betüt irom. Oc dgfcekbvco hkbkmcdrn. Vagy esetleg fordítva irom a szavakat. Matpak lótápap totnirof aráinél ed mettötlökle. Ma olvastam Jókaitól Szerelem komédiásai, gyönyörü szép. Grant kapitány gyermekeibe az emberevőknél tartok, elég érdekes. Holnap önképzőköri ülés lesz, beneveztem szavalásra, esetleg pályázom az értekezésre is. Ma nagyon röhög-

tünk, Prém azt mondta, hogy micsoda marhaságot olvasok én, mialatt ő magyaráz, mire kivittem, mire kiderült, hogy az ő könyve volt, amit ő irt. Mértanból jól állok, de még javitani fogok karácsonyig, magyarból egy felesre állok, dolgozat ⅔, de még lesz egy iskolai dolgozat. Nagyon kiváncsi vagyok a bizonyitványomra.

dec. 6.

Uránia. „A jégvilág" c. darabot adták, jó volt a fürészes hal. Csináltunk dobtapsot, mire az igazgató lekiabált a páholyból, hogy az egész iskolát hazakergeti, nagyon röhögtünk Gárdossal, minden kép után állathangot utánoztunk és mondtuk „Náttyon széb! Náttyon széb!" — és minden képnél olyan hangosan álmélkodtunk, hogy milyen gyönyörü, hogy a felolvasó egész büszke volt és minden kép után úgy nézett szét, mintha ő festette volna. Kivettem a könyvtárból „Servadac Hektort", este

olvasok majd. Délután bent voltam a plébánia-kertben és eperfalevelet szedtem a hernyóknak, ja igaz, megölték a kinai császárt, nagy forradalom lesz. Nem férnek a bőrökbe ezek a kinaiak! Mostan az udvariba ülök, holnap nem lesz suli. Átnéztem a történelmet és megcsináltam a ábrázolót, kúp lefordítása az első kúpsikba, jó nehéz volt.

febr. 14.

Ma beirtak az osztálykönyvbe, mert a Jákó rámfogta, hogy a manzsettámra irtam a puskát, pedig nem is természetrajzból irtam, hanem németből. Annyi baj legyen, majd megkérem az osztályfőnököt, hogy húzzon ki. Ma Shakespearetól olvastam Hamletet, igen jó tragédia a nagy brit költő tollából. Ma egész nap olyan szomoru voltam, nem is tudtam etetni a hernyókat. Tulajdonképpen miért is él az ember? „Lenni vagy nem lenni ez itt a kérdés",

mintahogy Shakespeare mondja Hamletben. Arra gondoltam, hogy milyen kár az ifjuságért, mely elmulik és hogy én már sohase leszek olyan vidám és elégedett, mint a harmadikban. Hiába! az élet nem olyan víg dolog! ... de hagyjuk! ...

Lógok a szeren

Lógok a szeren.

Azt, hogy az izmaim még fejletlenek s mellem is szükecske, azt én jól tudom. De nem tudhatjátok, hogy mi lakik bennem. Én is csak homályosan sejtem, borzongva gondolok rá, olyankor, mikor könnyedén simul rám a tornatricot és lábam gummicipősen szökdel a tornaterem csertörmelékében. Igaz: Wlach ötven kilós súlyokat emelget és Bányai Miklós megcsinálja nyujtón a nagyhalált. De ő bennük, ugye, nyers erők dolgoznak csak, formátlan ösztönök — énbennem pedig az Akarat lakozik. Bányai képtelen megérteni a „savoir" ige ragozását és Wlachnak én csináltam meg az algebrai dolgozatot. Én másféle ember vagyok. Én értem a tudományokat és egyelőre nem tudom megcsinálni a vállállást a korláton — de mi lesz, ha egyszer mégis megtanulom? Csodálatos lény jelenik meg ez esetben a

világ szinpadán; tüneményes ember, akihez képest Jókai hősei közönséges tucat-emberek. Képzeljétek el, hogy egy napon ilyenféle ujságlapokban: „Érthetetlen és nagyszerü előadás káprázta tatta el tegnap a Vigadó disztermében összegyült álmélkodó közönséget. Egy fiatalember, akiről eddig senkise tudott (itt az én nevem következik) jelent meg a dobogón s „Az élet értelme másodfokú egyenletekben" cimü előadásban tökéletes francia nyelven, megoldotta a világnak rejtélyét, amin eddig hiába fáradoztak a legnagyobb elmék — s mindezt oly nagyszerű előadóművészettel, hogy a jelenvolt világhirű szinészek sírva tolongtak a dobogó felé, hogy kezetszoríthassanak az alig tizenhatéves

zsenível. De az ifjú szerényen és nyugodtan mosolygott csupán s egy váratlan mozdulattal az asztalra ugorva, kézállásba helyezkedett, majd három salto mortálét csinálva a megdöbbent közönség fölött, elkapta a

feje fölött huzódó vasrudat s azon szédítő halálforgásokat végezve, átugrott a kilencméternyire elhelyezett kályhára, de úgy, hogy kézállásba maradt azért, s előbbi előadását ebben a helyzetben folytatta, nyu-

godt és behizelgő modorban, végleg megoldva a nagyszerü porblémát . . ."

Lógok a szeren.

Ti ezen csodálkoztok, mert nem tudjátok elképzelni, hogy lehet ember, aki mindenben egyformán tökéletes. Ti öregek és konzervativok vagytok és azt hiszitek, hogy a világ ezentúl is csak olyan lesz, mint eddig és elfelejtitek, hogy egyszer eljön majd az érettségi. Ti nem tudjátok például elképzelni, hogy lehet majd esetleg egy miniszterelnök (a nevét szerénységem tiltja megsejtetni veletek) aki egy napon, miután szenvtelen és nyugodt hangon bejelentette az országgyülésnek, hogy nehány jólmegfontolt diplomáciai müvelettel, amikről eddig nem akart beszélni, mert nem a szavak embere, sikerült Angliát, mint egyszerü gyarmatot, Magyarországhoz csatolni s ezt ezennel tudatja a tisztelt Házzal — mondom, miután ezt szenvtelen és hideg hangon előadta, nem törődve az orditó és ujjongó képviselőkkel, akik vállukra akarják emelni,

hirtelen vivóállásba helyezkedik s egy szédítő, eddig ismeretlen dzsiu-dzsicu fogással, ott, a miniszterelnöki emelvényen, két vállára fekteti azt az ausztráliai világbirkozóbajnokot, akit az angol ellenzék orvul elhelyezett az emelvény belsejében, hogy a legnagyobb európai férfit megölje. Ti nem tudjátok elképzelni, hogy valaki délelőtt, mint Főakadémikus előadást tart az egyetemi tanároknak, délután pedig megnyeri a hátúszás és függeszkedés világbajnokságát, mellesleg a rudugrását is esetleg, hogy aztán este az ámuló közönség előtt hajlongjon, mely a Nemzeti Szinházban ugyanezen ifjú drámájának ötszázadik előadását tapsolja orkán gyanánt. Ez a rendkivüli ifjú nem azért találta fel a holdbarepülőgépet, mintha nem tudná megkeresni a kenyerét laufmétával is, melyben virtuóz — ez a rendkivüli férfi időnként hanyag mozdulattal rúg be harminckét gólt az Eftécé, vagy a Mac kapujába, mely csapatok együttes erővel sem birnak vele, aki egyedül áll ki ellenök.

Lógok a szeren.

Na jó, jó, egyelőre persze még egy kicsit gyakorolni kell magamat. A lélek jóllehet kész, de a test erőtlen és a szereket nagyon ravasz emberek találták ki. Síkos a pózna és pontos megfigyelések alapján állíthatom, hogy fölül, a vége felé lényegesen nehezebben mászható, mint eleinte; holott a felületes szemlélő azt hihetné, hogy mindenütt egyformán vastag és egyformán síkos. Azonkivül az a disznó Bauer mindig a vékonyabb póznához ugrik és rámhagyja a vastagot. A negyedik-ötödik fogás után egészen más az ember világnézlete, mint odalent volt s egyszerre világosan látom, milyen gyermekes hiúság volna nagy szerencsétlenségnek tekinteni, hogy Bauer előbb lesz fönt, mint én. Nem kell a dolgokat elhamarkodni. Lám, vannak hebehurgya és szeles emberek, akik magasugrásnál nekirugaszkodnak, nagy svungot vesznek, rádobbantanak az ugródeszkára, földobják magukat és gyakran leverik a

mércét. Én nem áltatom magam hiú reményekkel. Eleinte persze — istenem, az ember fiatal és tüzes — én is bizom a jövőben, sasszemekkel mérem a távolságot, meg a mérce magasságát: apró léptekkel kezdem, nekilódulok s már látom magam, repülve lebegni a mérce fölött. De az utolsó pillanatban bölcs rezignáció fog el, közvetlen a mérce előtt — micsoda ostobaság, gondolom és szerényen, mint egy ibolya, lehajtott fejjel bujok át alatta, olyan ember szelíd és megadó modorában, akinek eszeágában se volt ugorni, csak egy kicsit sétálni akart.

Lógok a szeren.

Utóvégre, ha meggondoljuk, tulajdonképpen micsoda marhaság az egész — ez az egész intézmény, melyben minden arra megy ki, hogy az emberi testrészek közül lehetőleg egy se maradjon azon a helyen, ahová az isten teremtette, hanem lehetőleg olyan helyzetet foglaljon el, amelyre az illető testrész soha életében nem számított.

Két lábam a levegőben kalimpál, térdem kifordul, csuklóm becsuklik, hajam a szemembe lóg, a vér a fejembe tolul — a padló felszalad a plafonra és tótágast állanak a falak. S ehhez az undorító és lehetetlen állapothoz, mig kilógó nyelvvel keresem az egyensúlyt s próbálom áthúzni hasamat a vékony vasrúd mögött, teljes bizonytalanságban afölött, vajjon a föld, vagy a csillagos ég felé közeledem-e — ehhez az állapothoz valaki, egy vad külsejü férfi állandóan bömböl valamit felém — „homoríts!" „homoríts!" ezt bömböli s az én vérbeborult értelmem távolról sejti csak, mit ért ez alatt a szó alatt — valamit ki kell feszíteni, igen, valamit behajtani és valamit kiegyenesíteni, — de hogy mi legyen az, láb, derék, csipő s ha ezt már tudom: vajjon melyik irányban keresendő az illető testrész: — minderre, ugy-e, nem kívánhatjátok, hogy válaszoljak, ilyen állapotban. Rugok egyet, előre vagy hátra, mindegy — kinyitom a szájamat, a szemem becsukom —

undorral és kétségbeesve eleresztem kezemmel a szert és hátam nagyot nyekken a vastag szőnyegen. Hála istennek — nevethettek már. Az ördög vigye az egész tornaünnepélyt, a benevezést, az első díjat — majom lesz, aki megnyeri.

A vésztanács

Távol áll tőlem, hogy arrogáljam magamnak, mintha a most bekövetkezett nagy eseményeket anticipáltam volna; jelen tanulmányomnak egyszerüen csak az a célja, hogy rávilágítson bizonyos eseményekre, melyeknek már 1898-ban nagyjában szemlélő tanuja és némiképp szerényen cselekvő szereplője voltam. Nem tudom, mekkora jelentősége lehet feljegyzéseimnek a világháború oknyomozó történetében, a magam részéről nem békülhetnék ki lelkiismeretemmel, ha akár óvatosságból, akár szerénységből elhallgatnék olyan adalékokat, melyeknek véletlenül jutottam birtokába; de amelyeknek történelmi jelentősége talán nagyobb, semhogy közlésüket mellőzhetném azzal az önmeg-

nyugtatással, hogy én ezzel a jelentőséggel nem vagyok teljesen tisztában.

Nyilvánosságra bocsátom hát azt, a mit a dologról tudok, minden reflexió, vagy kritika nélkül, talán lazán és rendszertelenül, de őszintén, nevekkel és évszámokkal. A többit, hogy adataim mennyiben magyarázzák a ma eseményeit, s mennyiben vetnek rájuk világosságot, ennek megítélését azokra bizom, akik többet értenek ehhez: a politikusokra és történelemírókra. Igyekszem röviden és szárazon ragaszkodni a tényekhez.

Én Rogyákkal már 1898 szeptemberében ismerkedtem meg; szorosabbá ez a nexus azonban csak novemberben lett, mikor én, bizonyos adminisztrativ körülmények folytán, melyek itt nem birnak fontossággal, a hatodik padba kerültem, jobbról negyediknek. Hátam mögött, de inkább balra, Zsemlye Tivadar ült és Rogyák előtt Singer. Ennek, mint látni fogjuk, fontos jelentősége van az egész dologban.

A lényeges mégis az, hogy én már novemberben olyan belső viszonyban voltam Rogyákkal, hogy már akkor egész bizalmasan beszélt nekem politikai állásfoglalásáról, anélkül hogy ebben az időben sejthettem volna valamit ennek az érdekes embernek a programmjából. Elhatározó eseényeknek kellett közbejönniök, hogy világossá váljon előttem, miszerint itt nem egyszerüen meggyőződésről, vagy felfogásról van szó, hanem nyilt programmról és radikális tervről.

Erről az elhatározó eseményről én november végén értesültem. Rogyákot egy reggel izgatott és heves beszélgetésben találtam Singerrel. Áthajolt a pad fölött, élénk taglejtésekkel suttogtak. Singer igen komolynak látszott, keveset beszélt, de éreztem, hogy döntő fontosságú kijelentéseket tesz. Érkezésemre hirtelen elhallgattak. Ez a bizalmatlanság nem sértett, mert ekkor még nem voltam annyira beavatva a dolgokba (később is óvatosak voltak velem

szemben), hogy érdemlegesen részt vehettem volna a társalgásban. Tizpercben a folyosón találkoztam Rogyákkal. Ez alkalommal tapintatosan néhány kérdést intéztem hozzá. Láthatóan zavarba jött és kitérő választ adott. Singer már valamivel közlékenyebb volt. Megtudtam, hogy a Rogyák—Zsemlye-ügy, mely már régóta válsággal fenyegetett, ma reggel olyan fordulatot vett, amit már nem lehet tisztán diplomáciai úton elintézni.

Arról régebben tudtam, hogy Rogyák és Zsemlye Tivadar között áthidalhatatlan elvi ellentétek állanak fenn. Rogyák, mint a radikális programm pártfőnöke, Zsemlyét pánjassz aspirációkkal vádolta; — tudnivaló, hogy abban az időben a jasszok valóságos rémuralmat csináltak a Józsefvárosban és messzeható befolyásuk már a Rigó-utcában is éreztette hatását. Arról suttogtak néhányan, hogy kémeik közénk furakodtak, beiratkoztak az ötödik, hatodik osztályba, mintha igazi Tanulók volnának. Zsemlye

Tivadar nyiltan tagadta, mintha a jasszokkal bármiféle politikai vonatkozásban állana; esetleges jassz-ismeretségei pusztán magántermészetüek és nem sértik a Rigó-utca vitális érdekeit. Ezzel szemben Rogyák néhányszor, a tizpercben, nagyon is érthető alluziókkal figyelmeztette Zsemlyét az efféle titkos fondorlatok veszélyeire: a viszony egyre kényesebbé vált közöttük. Ma reggel aztán, váratlanul, látszólag indifferens kérdésben, éles összeszólalkozás volt kettejük közt az Osztályban. Ez alkalommal Zsemlye Tivadar, indulatában megfeledkezve az elővigyázatról, azzal fenyegette meg Rogyákot és párthiveit, hogy hat órakor, hazamenet dorongokkal felfegyverkezett jasszok támadják meg az Osztályt.

Később, belátván elhamarkodott kijelentésének rendkivüli fontosságát, igyekezett visszaszivni a dolgot és azt állitotta, hogy neki ebben a dologban semmi szerepe nincsen, hitelesen nem tud semmit az egészről, és neki is csak ugy mondták. Rogyák

ezt már nem vette tudomásul, azonnal megszüntette Zsemlye Tivadarral a tárgyalást és Singerrel visszavonult tanácskozni.

Igy álltak a dolgok délelőtt tizenegy órakor. A helyzet képét töredékes megjegyzésekből rekonstruáltam, — Singer és Rogyák, a nehéz órák felelősségét érezve, csak a legnagyobb tartózkodással beszéltek a helyzetről. Még tizenegy előtt, óra alatt, a padon át küldött Marconi-lökdösést kaptam Zsemlyétől, melyben becsületistten terhe alatt felszólitott, hogy óra után várjam meg a kapunál, rendkivüli fontosságu közlései vannak a számomra. Bár akkor még nem értettem annyira a helyzetet, hogy beláthattam volna európai következményeit egy esetleges összeütközésnek, mely a jasszok és a Rigó-utca közötti diplomáciai viszonyt beállitaná: ösztönszerüen éreztem, hogy ebben a kérdésben Rogyákék mellé kell állanom, és Zsemlye Tivadar felszólitására, hogy tárgyaljak vele, kitérő választ adtam.

Rogyák, aki tanuja volt lojális viselke-

désemnek, nem szólt, de éreztem, hogy bennem való bizalma nagyban megerősödött. Azzal az udvarias, de rövid komolysággal, amit azóta se tapasztaltam államférfiuban, tudtomra adta utóbb, hogy ha nincs kifogásom ellen, tizenkettőkor szivesen lát a Mária Terézia-téren, ahol Singerrel „vésztanácsi előharcban" (igy fejezte ki magát) megbeszélik a teendőket.

Dobogó szivvel jelentem meg a megjelölt időben és helyen. A nagy dolgok, melyeknek igy gyujtópontjába kerültem, remegő és büszke izgalommal töltöttek el, — ezt az izgalmat azonban palástolni igyekeztem, látva azt a komoly, majdnem gunyos nyugalmat, amivel ez a két nagyszabásu férfiu megbeszélte az óriási horderejü teendőket. Bár nem fogtam fel egészen az összefüggéseket, igyekeztem utánozni az ő fölényes, határozott modorukat, titokban szégyelve, de be nem vallva, hogy a szakkifejezéseket nem mindig értettem meg.

Singer az általános helyzet vázolásá-

val kezdte. Zsemlye Tivadar mai kijelentése oda enged következtetni, hogy a jasszok árulást követtek el (az „árulás" szó igen gyakran fordult elő ezen a haditanácson) és így a Rigó-utca e perben vészbajviszonyba került részint Zsemlye Tivadarral, részint azokkal a jasszokkal, akik már tanév elején titokban fenyegetőztek, hogy a *B)* osztályt földalatti pisztolyokkal megtámadják. Ezt tovább nem lehet tűrni, hacsak nem akarjuk, hogy egy napon a késekkel felfegyverzett jasszok, este, a sötétben, fejbőrünket levágják. A válságos helyzetért Zsemlye felelős, — e pontban haladéktalanul intézkedni kell.

Singer szavaira Rogyák azzal a hanyag nyugalommal, mely valósággal megborzongatott, kijelentette, hogy ő hajlandó Zsemlye Tivadarral vészpárbajt vívni, meghivott törzsfőnökök előtt, persze csak angolul. Ehhez ragaszkodott és ahhoz is, hogy Zsemlyét előzőleg két vészhadnagy vizsgálja meg, hogy nem rejteget-e páncélt, ami,

A vésztanács

ugy-e, árulás volna. Singer bólintott és könyvedén megjegyezte, hogy az árulásra ő már régen készült s tekintve, hogy atyjának a Bakonyban óriási földalatti vas-telepei vannak, máris intézkedett, hogy nyolcezer vízhatlan páncélt készitsenek, amit a trikó alatt lehet hordani, anélkül, hogy bárki is észrevenné. A munkások hónapok óta serényen dogoznak, s a napokban megérkezik az első szállitmány, mintegy háromezer darab. Ha a jasszok árulás révén meg tudtak volna valamit a dologról, és ők is szereznének valahonnan páncélt, arra az esetre nehány száz vasruhát is csináltatott, vascipőket, vasnadrágot és teljes vas trikót. A vészpárbajhoz különben ő is hozzájárult, azzal a megszoritással, hogy a vészhadnagyok helyett inkább farmereket kellene hivni, ezekben jobban meg lehet bizni.

Abban az időben kicsit félénk voltam s igy sokáig nem mertem megszólalni. Éreztem azonban, hogy tekintélyem igy nagyon alászáll s igy zavartan és pirulva én is meg-

szólaltam s felvetettem a kérdést, vajjon nem volna-e jobb, ha Zsemlye Tivadart egyszerüen lefejeztetnénk? Hiszen, ha kimondjuk, hogy tényleg árulás történt, ennek nem volna semmi akadálya.

Bár nem mutatták, magam is meglepetve éreztem, hogy inditványom meglepte a vésztanácsot. Singer hosszabb beszédben válaszolt, melyben kifejtette, hogy az ötlet magában nem volna rossz, csak az a baj, hogy hadüzenet nélkül az ilyesmit nem lehet megcsinálni, mert hiszen ez (a következő kifejezést sokáig kereste), mert hiszen ez kelepce volna. Rogyák azonnal hozzájárult ehhez a felfogáshoz. Hevesen magyarázni kezdte, hogy jellembecsület szempontjából hadüzenet nélkül képtelenség kelepcét inditani (igy mondta), ennek megvan a maga módja. Különben a kelepce nagyon kényes dolog, ehhez külön megállapodás kell és sok feltétel, amit mind tisztázni kellene és e pillanatban nem tudja egészen biztosan, vajjon jasszokkal szem-

ben jogosult-e a kelepce; ezt még bővebben meg kellene beszélnie barátjával, a hadvezérrel, akivel esténkint találkozni szokott s aki nehéz háborus kérdésekben az ő tanácsadója. Nehogy azonban közben ismét elrontson mindent az árulás, azt ajánlja, hogy kelepce helyett indítsunk csatát, még pedig haladéktalanul.

Singer ehhez hozzájárult. Most már csak a formai kérdések voltak hátra: elsősorban persze a zászló. Singer megígérte, hogy másnapra behozza a zászlót, a hozzávaló bélyegzővel, amit az ő atyja már régebben megcsináltatott és eddig az irodasztalon tartogatott várva, mig szükség lesz rá. Rogyáknak itt ujabb nehézség ötlött eszébe. — Honnan szerezzük a prédát? — kérdezte. — Hiszen préda nélkül hozzá se kezdhetünk a csatához, hogy igy fejezze ki magát. Singer egy pillanatra zavarba jött. Ekkor megint megszólaltam s azt ajánlottam, hogy a prédát talán gyüjtés utján lehetne beszerezni. Mindjárt megbántam

elhamarkodott közbeszólásomat, mert mind a ketten hirtelen elhallgattak, összenéztek és gunyosan elmosolyodtak. Megint elpirultam és zavartan dadogtam valamit, hogy

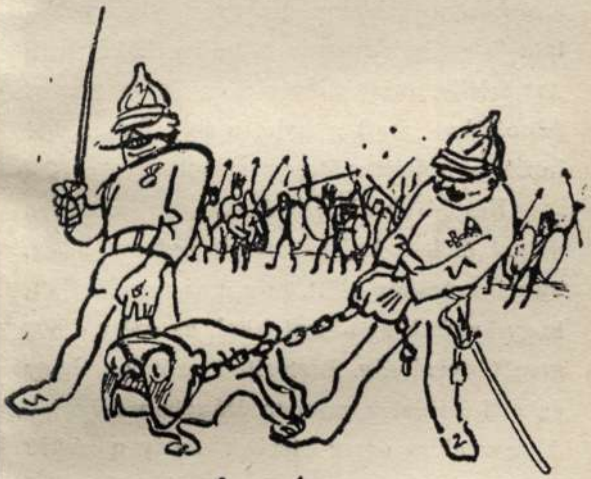

A préda

hiszen nem ugy értem, mire Rogyák atyásan magyarázó, fölényes jóindulattal fölvilágositott, hogy a prédát nem lehet gyüjteni, mert hiszen az egy vérengző állat és

a csatába két rendőr szokta vinni láncon, a sereg előtt, közvetlenül a zászló mellett.

Ebban állapodtunk meg. A tanácskozás után Rogyák vészesküt vett tőlünk, hogy nem követünk el árulást.

Másnap kilenc órakor meginterpeláltam Rogyákot, hogyan állunk a háboruval. Azt felelte, hogy Singer nem kapta meg a páncélokat, mert a hajó, amely Bakonyból hozza a holmit, zátonyra futott.

Később közölte velem, hogy az egész dolgot el kell halasztani bizonytalan időre, mert karácsony előtt, mig meg nem tudjuk, hogy leszünk az okiratokkal, az egész dolog nem tényvalóság. Biztositott azonban, hogy az előkészületek minden irányban folynak. A mozgalom egyre terjed, hogy a zászló igenis megvan már és hogy egész Amerika tud már a dologról. Kaliforniával való szövetségünk már biztos és csak az alkalmas időt várja, hogy egészen csendben és szerényen, anélkül, hogy valaki észrevenné, meginditsa a világcsatát.

Ennyi az, amit az 1898-iki vésztanácsról tudok. Hosszu ideig nem foglalkoztam a dologgal. 1899-ben a reáliskola első osztályába iratkoztam és évekig egyéb tanulmányok foglaltak le. E nagy események juttatták eszembe mindazt, amit megirtam. Az összefüggések felismerését, ismétlem, azokra bizom, akik erre nálam hivatottabbak.

Hazudok

Kezdetben voltak a betük és én igy szóltam: „úr ír". Az úr, akiről itt szó volt, magas ember volt, fején fényes cilinderrel — hogy miről és mit ír, arról kevés sejtelmem volt, de éppen azért izgatott ez a kérdés. Egyik barátomtól megkérdeztem, de az kitérő választ adott.

Egy másik barátom engem kérdezett, hogy mi hol lakunk. Az uccát nem tudtam pontosan megmondani, de biztositottam, hogy Pesten az a legelőkelőbb ucca. További kérdésekre kissé zárkozottan, mint olyan ember, aki magánügyeiről nem szivesen nyilatkozik, — de rövidségéhez képest elég plasztikus válaszban elmondtam neki, hogy mi csak néhány éve lakunk itt, azelőtt a Bakonyban birtaltunk szerény kastélyt, a hozzávaló ménessel és két wigwammal. Meg voltam róla győződve, hogy a barátom nem tudja, mi az a

wigwam és bosszantott hogy nem kérdezi, tehát úgy tesz, mintha tudná.

Barátom azonban nem kérdezte, sőt a saját dolgaira tért és elmondta hogy náluk vettek egy fürdőkádat. Könnyedén bólintottam és megjegyeztem, hogy nálunk van már ugyan négy kád, egy az ebédlőben, egy az irószobában és kettő a wigwamban, de tudomásom szerint most vesznek a hozzámtartozók még ötöt, melyek közül kettőre rácsavarható laterna magicát szereltek fel és egy kis gépet, amelynek segítségével a fürdőkád magától mozog, mikor benne ülök, — sétál, forog, sőt egy kicsit — egy egész picikét — fel is tud emelkedni a levegőbe.

Arra a figyelmeztetésre, hogy hiszen a wigwamok bakonyi kastélyunkban vannak és nem itt Pesten, megmagyaráztam, hogy itteni lakásunk csak ideiglenes és hogy a kastélyt most alakítják át amerikai rendszerüvé. Megjegyeztem, hogy e célból évekig tanulmányoztam Amerikát, mert

apám engem bizott meg ezzel a jelentéktelen dologgal, egy kicsiny, de tartós gőzhajót bocsátott rendelkezésemre: — akkora az egész, mint ez a pad, de nekem igazán nem kellett nagyobb, fő, hogy a vitorlát derék gépem mindig jól hajtotta és így néhány hónap alatt megtettem az utat. Őszintén bevallottam, mert nem szerettem a hazudozást, hogy a kis gőzhajó már nincsen meg, — egy gyárba adtuk, ahol mostan tágítják egy kicsit.

Ezután bizonyára abbahagytam volna a témát, mert akkoriban még nem voltam barátja a fecsegésnek és dicsekedni se szerettem: — de hát mit tehettem, a barátom kíváncsiskodott és tudni óhajtotta, milyen rangom volt a hajón. Mosolyognom kellett ezen a naivságon és tartózkodó, de nem barátságtalan leereszkedéssel megmagyaráztam neki, hogy ezen a hajón nincsenek rangok és ilyenre én nem is reflektáltam, — különben pedig egy régebbi tengerészútam alkalmából, amiről most nem

akarok beszélni, megkaptam a másodtábornoki kinevezést és cimert és én teljesen megvoltam elégedve ezzel.

Barátomat érdekelte, hogy rablókkal nem találkoztam-e abban az időben. Jólelkűen megmagyaráztam, hogy a tengeri rablók csak vitorláshajókat támadnak meg:

— s ha efajta kalandokban volt némi szerény szerepem, az csak szárazföldi rablókkal és gyilkosokkal kapcsolatban történhetett, akiket apámmal együtt hajtottunk a bakonyi rengetegben. A felidézett emlékek hatása alatt elmondtam egyik érdekes hajtásunkat, mikor tizenkét rablót és négy gyilkost hajtottunk almáspejkón, akik fára

másztak előlünk, mire apám addig rázta a fát, míg négy rabló és — ha jól emlékszem — egy gyilkos leesett. Ezek közül hármat otthon megszelidítettünk és a kisebb házimunkák elvégzésére szoktattunk.

Láttam, hogy barátomat meglepik az apámról mondottak: megkértem tehát, ne szóljon senkinek ezekről a dolgokról, mert nem szeretem, ha kérdezősködésekkel zaklatnak. Apám valamikor megállított két lokomotivot félkézzel és emiatt most nagyon nehéz a helyzetünk, — kiderült ugyanis, hogy a lokomotivok az ellenségé voltak és emiatt apámnak sok baja volt az ellenséggel. Ha megigérné, már mint a barátom, hogy igazán nem említi senkinek ezt a dolgot, akkor — titoktartásra — közölném vele, hogy a király saját maga volt kénytelen beleavatkozni az ügyekbe. Egy reggel személyesen megjelent bakonyi kastélyunkban, — még egyszer figyelmeztetem, ne említsen erről semmit, mert súlyos politikai következményei lehetnek, ha valaki

megtudja. Szóval, — ha igazán érdeklik ilyen jelentéktelen dolgok, amiknek én kevés fontosságot tulajdonítok, — megjelent a király és igen kérte apámat, ne ingerelné az ellenséget. Apám becsületére hivatkozott, de aztán megegyeztek valamiben, azt én nem tudhatom, hogy miben, mert engem nem vontak bele a tanácskozásba. Különben pedig a fagylaltosgépekre kellett felügyelnem, mert akkor egész nap fagylaltot ettünk, — nem úgy említem ezt, mint kivételes dolgot, mert őszintén szólva, mi reggelire fagylaltot és csokoládét szoktunk enni, — de akkor délben is fagylalt volt.

Barátom figyelmesen hallgatott végig és egy üveget mutatott, amivel a betüket nagyobbnak lehetett látni. Mosolyogva jegyeztem meg, hogy ismerem ezt a szerszámot, hiszen nekünk otthon van egy há... három méter nagy darab belőle, amibe ha belenéz az ember, egy betűt akkorának lát, mint egy kisebb ház, — ezzel az üveggel mi gyakran nézzük a csillagokat. Ó igen, nagyon helyes kérdés, a Mars-csillagot is szoktuk nézni vele. Hogy mekkorának látjuk? Na, nem nagynak, — akkorának talán, mint az Erzsébettér — de viszont nagyon tisztán és világosan megtudjuk különböztetni az egyes tárgyakat.

Ó igen, elég érdekes dolgok, amiket látunk. A Marson főleg hangyák vannak, de akkora mindegyik, mint nálunk egy ember. Páncélos hangyák vannak és repülő hangyák, és mondhatom, jelenleg éppen nagy a mozgalom; tudni kell ugyanis, hogy kétféle hangya van a Marson; vörös

hangyák és fekete hangyák, és ezek éppen háborúban vannak egymással.

A részleteket aznap nem mondhattam már el a barátomnak, de hazafelé, utközben, összeszedtem gondolataimat a vörös és fekete hangyákkal kapcsolatban, hogy másnap, ha megint szóba kerül ez a dolog, helyes válaszokat adhassak tudnivágyó barátomnak.

Másnap, mikor barátom megint előhozakodott az üveggel, már örömmel értesíthettem őt, hogy az előtte való este — direkte az ő kedvéért — behatóan tanulmányoztam a hangyaháborút, jó teleszkópom segítségével. A vörös hangyák hadállása most elég jó, mondtam, — egy nagy hegy mögött helyezkedtek el és készülnek átkelni a folyón zárt sorokban, a vöröshangyakirály vezetése alatt, aki nyolcszázmillió vöröshangyát vezényel. Érdeklődésére megígértem, hogy holnapra áttanulmányozom a fekete hangyák hadállását is, és bővebben referálok a fekete hangyaki-

rályról, aki már most is rokonszenves nekem, mert haláltmegvető bátorsággal védte magát egy hegyszorosban, ahol gondolkodva sétált éppen, midőn egy barlangból vöröshangya ugrott elő és hardját lobogtatvt rátámadott.

Hazamenet főleg a fekete hangya-királylyal foglalkoztam. A vörös hangyával szemben tanusitott viselkedése mondhatatlanúl meghatott engem is. Éreztem, hogy ilyen viselkedéshez nemcsak roppant testi erő és bátorság kell, de őszintén szólva, olyan lelkiismeretesség, mely a gonosz és áruló támadásokkal szemben éppoly kérlelhetetlen szigort vált ki egy királyból, mintahogy jóvá és könyörületessé hangolja őt saját népével, az özvegyekkel és árvákkal és más védtelenekkel szemben.

Biztos voltam benne, hogy a fekete hangyakirály előbb-utóbb győzni fog, de barátomnak ezt nem mondtam meg. Tudtam, hogy a fekete hangyakirály fölényes győzelme csak akkor hat rá teljes erővel,

ha előbb végigkiséri a megpróbáltatások egész kálváriáján: — közöltem hát vele, hogy a vörös és fekete hangyák között kitört háború egy óriási mű anyagát képezi; ez a mű egy akkora könyvben van leírva, mint ez a ház, ennek a könyvnek a lapjait gépek hajtják és az ember egy hidon állva olvassa a lapokat: — egy lap akkora, hogy a felére rá lehet írni az egész Robinzont. A hangyák háborúja négyezerkétszáz lap hosszú lesz.

És aznap, hazamenet, részleteket dolgoztam ki magamban, hogy másnapra kész legyen az anyagom. Két hangya összebeszél, hogy elárulja a fekete hangyakirályt, — egy sötét völgyben találkoznak és éjnek évadján megtámadják a pálotát. Szerencsére a hangyakirályné ébren van és figyelmezteti férjét. Azonnal fellármázzák a tábort, két főhangya vezérlete alatt megindul a tenger felé...

Erről a fekete, kanyargó rajról beszéltem másnap. Távol a tenger vize csillog a

lemenő nap fényében. Vadregényes hegyek és végtelen lapályok váltakoznak. Az erdők mélyében, fák között, bokrok árnyában rejtekeznek és figyelnek a vörös hangyák. Órák kérdése, mikor törnek elé... A fekete raj komoran, baljós nyugalommal, összenyüzögve zúdul le a völgyre...

Igy lettem íróvá.

Szerelem

Tizennégy éves koromban, augusztusban, esténként a nyaraló előtt sétálgattam Horovetznéval, aki mellettünk lakott és megbarátkozott velem. Halvány, kékszemü gyerek voltam, és akkoriban tengerész akartam lenni. Horovetzné férje három hétre elutazott, a fiatal asszony egészen egyedül volt. Fehérpettyes, világoskék ruha volt rajta, szalaggal a derékon és bő, nyitott ujjak. Az arca most már csak ugy van előttem, mint egy tojásdad, kicsit sárgásfehér folt, pár halvány és derengő vonallal alul — egyebet alig látok belőle. De akkor nagyon jól ismertem és néhány nap mulva nélkülözhetetlen alkatrésze lett annak a ködös, rejtelmes képnek, amit Világról és Jövőről festettem a szemeim elé.

Különben, azt hiszem, szép volt. Talán az ő szája körül láttam először azt a fölényes és öntudatos vonást, amit azóta min-

den asszonyi arcon keresek. Akkor magamban ezt a vonást okosságnak neveztem, mert még nem tudtam, mit jelent. Tizennégy éves voltam és ugy volt, hogy kimegyek a tengerre, nagyon messze, minél messzibb.

Tulajdonképpen most már bevallhatom (néhány év óta ugy kezdem érezni, már nem igen lesz belőlem tengerész), tulajdonképpen az éjszaki sarkról volt szó: de erről nem beszéltem Horovetznének. Horovetzné csak annyit tudott, hogy nagyon messze, minél messzebb. A folyamodványt megmutattam neki, amit az Akadémiához intéztem. És röviden, néhány férfias és rideg szóban vázoltam neki a hajósinas életét és hogy miként temetik el, éjben és viharban, ha a villám lesujtja fönt az árbóckosár tetején.

— Az embert szépen széthuzzák, spárgával összekötik a lábát, egy darab követ tesznek rá, aztán — zsuppsz!

Nem időztem sokat e tárgynál, érez-

tetve, hogy ezen már nem lehet segiteni, kár beszélni róla. Horovetznét nagysádnak neveztem, bizonyos fáradt jóindulattal, melyben jelezve volt, hogy percre sem felejtem el a kettőnk közt fennálló kivételes viszonyt és hogy cinizmusomon nem kell megdöbbennie: olyan ember beszél, aki valamikor maga is tudott érezni, de az élet keménnyé és fásulttá edzette.

Többnyire éles és szatirikus voltam: paradoxonokban beszéltem, holmi gunyos világitásba helyezve minden kérdést és eszmét, amivel emberiség valaha foglalkozott. Horovetzné felegetett. Egy-egy megjegyzésemre arcát csodálkozó és meglepett mosoly futotta be és érdeklődve közelebb hajolt. Éreztem, hogy intelligenciám megdöbbenti és elhallgattam. „S ha tudnád, ki vagyok", gondoltam.

Okos asszony. Okos szája van. Mondottam magamban este, a vánkoson és egyszerre éreztem, hogy remegek. Közbe zavarosan jöttek a rendes képek: végtelen viz-

lap, csillagos ég mélyében — vízlap, mely távol a csillagokig ér. Repülőgépem, a fehér vitorlás, lassan készült a homályban. Szárnyait szétvetette és uszni kezdett: most a Hejadok csillagképéből vált ki kemény körvonala: két kezem ráfeszült a kormánylapátra és a gép feljebb suhant. A bolygók halvány korongja nagyobbodott. Különösen a Neptuné: tudtam róla, hogy gomolygó ködökből áll, víz és szárazföld még nem vált szét laza, óriási tömegében és sürü páráiban fantasztikus árnyak nyujtóznak. Messziről a Nap: egy derengő csillag, átrémlik a ködön. A Föld pici, gombostűnyi hunyorgás, mély boltozat távolában. S akkor először fogott el valami nehéz, idegen fájdalom, hogy oly messze van, oly messze és megdöbbenve jutott eszembe az okos és erős száj, melyet otthagytam. Szivem elszorult és elhatároztam, hogy másnap a Tengerről és a Csillagokról beszélek majd Horovetznének és hogy beavatom őt.

És másnap este beszéltem a Tengerről és a Csillagokról.

Valami szenvedő volt akkor az arcában. Künt a kertben már aludtak a nehéz barackfák. És egyszerre, a holdfényben láttam, amint elmosolyodott.

Ismeretlen érzés volt.

— Untatom ? — kérdeztem gőgösen.

— Dehogy, — mondta melegen és megkapta és hirtelen megsimogatta a kezem. — Csak valami eszembe jutott. Beszéljen, Fricike. Ez nagyon érdekes, a Naprendszerrel.

Kinyujtottam a karom és most ugy álltam ott a kerités előtt.

— Az a sötét folt... tetszik látni... azt még nem ismerik... A többiről mindről utdják már, álló csillag-e, vagy naprendszer... de azon a sötét folton még eddig nem láttak csillagot soha. Egy luk, amin keresztül valami egészen ismeretlen sötétségbe nézhetünk. De lesz majd egy gép . . .

És egy végtelen ivet irtam le a karommal.

Lehanyatló kezem a mellét surolta. Hirtelen elhallgattam. Elbucsuzott és bement. A veranda lombjai közt tünt el a világoskék ruha.

Kint a kertben, a barackfák alatt sétálgattam akkor, zsebre tett kezekkel sétálgattam és fütyürésztem. A keritésen tul oly mély és ónszinü volt a Duna: csak néha szikrázott föl valahol. A malom ablaka lélegzett a tompaságban. És egyhanguan zizegtek a csillagok: tücsök és csillag, mindig együtt láttam és hallottam őket és azt hittem, a csillagok zizegnek.

— Azt hiszem, most látott valamit belőlem — mondtam ünnepélyesen és megnyugodtam. — Kár, hogy az üstökösökről és az északi fényről már nem beszélhettem.

A keritésre könyököltem, s arcomat, mely akkor lágy és finom és fejletlen volt még, arcomat odaszoritottam két léc közé.

Aztán behivtak és lefeküdtem. Mig az ösvényen végig haladtam, olyan érzésem volt, mintha bársonyon járnék, valami távoli és homályos dolog emelgetett föl a földről és nem éreztem a testem sulyát.

— Ő szép, — mondtam rémülten, abban a pillanatban, amint a paplant fejemre huztam. Emlékszem, hogy ájulásszerü és széditő mámor fogott el erre a szóra: folyékony hűs olajban usztam. A Tejut volt az, amiről annyit beszéltem. A tiszta és csillagos égen hömpölyögtem keresztül, folytam lefelé.

Egy óra mulva minden átmenet nélkül és egészen váratlanul a következő képet láttam:

Horovetznéval állunk a Dunaparton, a malom előtt. Az asszony előrehajlik és egyszerre halkan, egy hajlékony és lágy mozdulattal, mintha csak jobban ki akarná nyujtani magát, belefordul a vizbe. Utánavetem magam és derékon kapom el. Egy ideig egymás körül forgat a viz. Aztán

földet érek. Kiugrom és magam után vonszolom. Szemei be vannak csukva, a szája félig nyitva, csak felső fogsorát láthatom. A vállamra dobom fel, ugy, hogy feje és két

keze hátul lelóg. Két vizes térde nehezen rátapad a derekamra. A langyos viz lábszáramon csorog végig. Borzasztó nehéz: nem birom tovább. Lihegve, szándékosan megbotlom és összeroskadok. Ruhája most

arcomba gyürődik, fuldoklom. Rugdalózom, hogy kikeveredjek; mindig szorosabban tapad rám a vizes ruha és hörögve hallgatok el.

Ez a kép nagyon megrémitett és majd elájultam a szégyenkezéstől, amint hirtelen eszembe jutott, hogy mit szólna Horovetzné, ha tudná ezt a gondolatom. Valami képtelennek és irtózatosnak tünt csak gondolni is erre. Próbáltam kómikusnak és furcsának találni, nevetni rajta, de nem ment. Szivem akadozva dobogott és Horovetzné arca egyszerre oly fájdalmasan, oly távolian, oly titkosan tünt fel a homályból, hogy pillanatra minden tagomba zsibbadás feküdt. A szemrehányás és kétségbeesés majd megfojtott: undort éreztem magam iránt és mélységes megvetést. Elviselhetetlen volt. Egyszerre ellenállhatatlan kényszerben jelentkezett az érzés: hogy Horovetznénak azonnal és haladéktalanul elégtételt kell adnom, valami mély és gyötrelmesen édes megalázkodással: meg kell

csókolnom a kezét, vagy a ruháját s így meg kell értetnem vele, hogy mily igaznak és szomorunak és végtelenül jónak tartom őt. S hogy most azonnal meg kell tudnia, hogy rá gondoltam, mikor a csillagokról beszéltem s hogy nem, nem, nem vagyok cinikus s hogy ő oly végtelen, mint a Tejut és hogy minden csodálatos és hogy repülni fog ő is, mert nem hagyom itt a porban és szomoruságban. Igen, igen, mindezt meg kell tudnia.

Hogy egészen őszinte és preciz legyek: e felindulásom nem egészen elvont érzelmi folyamat volt: homályos remegéssel egy képet láttam magam előtt. Oly igazán és mélyen s tökéletesen sikerül majd beszélnem, — így mondta ez az érzés — hogy Horovetzné végre egészen átérzi a dolgok mélységét s egy felszabaduló zokogás rohamában fejét karomra hajtja s én lassan simogatom a haját.

A következő percben kint voltam az udvaron. Lüszterkabátomat a lépcsőn gom-

boltam még be. Átlopózkodtam a tulsó veranda felé. A gesztenyefa alatt egyszerre megláttam a fényt: az ő ablakuk ki volt világitva. A mellem ugy feszült, vissza akartam fordulni. Egyszerre kinyilt az ajtó és a fénysávból a kék ruhát láttam kifordulni. Már akkor tudtam, hogy egyetlen szót se fogok szólni.

— Ki az? — kérdezte riadtan, amint a sötétben meglátott.

— Fricike, maga az? — mondta ujból és csöndben.

Nem feleltem.

Még a suhogást hallottam. Aztán ott állt mellettem egy meleg és puha tömeg.

— Kedves, hát maga még fent van? Mit csinál itt?

Nem feleltem. Akkor először hallottam életemben asszonynevetést. Az arcomat csókolta meg és fejemet pillanatra a melléhez szoritotta.

— Képzelje, Fricike, megjött az uram, nem is vártam. Most átszaladok borér.

Egy percre egyedül maradtam. A keritésen néztem keresztül és megláttam a Vénusz csöndes korongját. Egész testemben csönd volt. Már jött is vissza.

— Na, jójcakát, Fricike, pá — sietett. Az ajtót becsukták.

És akkor a sötétben halványan s derengve először bukkant fel megzavarodott szivemben egy távoli sejtés, hogy van

valami a földön, ami fontosabb a csillagoknál s a végtelennél s kietlen ködfoltoknál a naprendszeren tul és hogy a csillagok és a tenger talán valami nagyon buta dolog, velem együtt.

Még valamit mondani akartam. Éreztem, hogy még valamit mondani kell, a kivilágitott ablak felé indultam: de abban a percben az ablak kihunyt és elsötétült. Mi ez, mondtam és megálltam. Mi ez, ismételtem magamban dacosan és sürgetően, mi ez, mi ez. Mi ez, suttogtam utoljára oly halkan és oly fájdalmasan, mint az esteli szél, mely arcomba csapott: vacogva és dideregve. Mi ez? Mi történt?

Mi ez? Mi történt veled, vékonycsontu, didergő gyerek, ki most úgy tágranyitod a szemed? Mit állsz itt legörbült szájjal, mint a vadember, ki előtt villám csapott le, — ismeretlen, félelmes és fenyegető gonoszság. No jöjj, ne állj itt, mit állsz itt az ablak előtt? No jöjj, fussunk, fussunk az országúton, vagy gyerünk ki a mezőre, hall-

gass ide, beszélek hozzád, ne figyelj arra az ablakra ott, gyerünk innen. Azok rosszszak, gonoszak és ostobák: hallod-e? te jöjj. Ne gondolj rájuk, no jöjj már. Hiszen összeverődnek vékony kis térdeid: mit akarsz itt? Nézz a szemembe, nem ismersz? Én ismerlek és az egész lelked ismerem: én szeretlek és tudom ki vagy — te kis bolondom. Nem, nem, neked van igazad, a csillagok és a tenger — ez az igaz és ez a nagy és magasztos — de látod, ezek nem érdemlik. Másképpen fogjuk azt csinálni — no jöjj már, ne hallgatózz. Ahhoz a szájhoz másképp kell beszélni és én majd megtanítlak — és nem megyünk ki a tengerre, hallod-e, azért se megyünk — ők nem érdemlik meg, hogy kimenjünk értük a tengerre... ők nem érdemlik meg a csillagos eget, melybe szomjas kis arcod fölemelted. Látod-e, én ismerem ám őket és mondok majd neked valamit — — — látod-e, erre van szükség, mert ők csak derékig állanak a csillagos égben és az arcuk lefelé figyel.

És nagyra nyitott szemekkel kint hagyott téged dideregni és vacogni a sötétben — az az arc, amit a Plejadok csillagképébe belerajzoltál. De nyugodj meg. Én jobban ismerem azt az arcot és tudom, mit jelent — tudom mit jelent, a gonosz, rossz és hitvány. No jöjj, menjünk már innen — látod az izmaimat? már nem véznák és törékenyek, mint a tiéid — erősnek és keserűnek kell lennem, hogy megboszuljalak.

A néninél

Frédi megy az utcán. Átmegy arra az oldalra, ahol a nap süt; hunyorog, visszafordul. Végre eszébe jut, hogy igen, igaz, csak mégis meg kell látogatni Stanci nénit, akinek az ura meghalt, mert a mamája ma reggel is mondta neki az ágyból:

— Frédi, el kell menned Stanci nénihez kondoleálni, ez mégse szép, hogy oda se szagolsz, pedig már két hete, hogy az ura meghalt.

Frédi tehát Stanci nénire gondol és néma kétségbeesés fogja el. A ház előtt sétálgat lassan és nem tudja elszánni magát. Magában gyötrődik: ejnye, mit is kellene mondani a Stanci néninek. Kedves jó Stanci néni, ennyi elég is lesz, és érzelmesen mély szomorusággal ránéz, ugy-e, nem is kell folytatni, csak mély szomorusággal nézni, ami mindent kifejez. A bácsinak jobb igy,

odafent, a mennyországban. Frédi nekifeszíti a képzeletét, hogy ebbe a gondolatba beleélje magát és igyekszik meggyőződve lenni, hogy a bácsinak jobb odafönt.

Ezzel a gondolattal nekilendül a lépcsőnek, csönget és kopog. Mialatt nyitják az ajtót, Frédi nagyot sóhajt és a szája legörbül. Izgatott lesz és sebesen, erőlködve mondogatja magában: „Szegény, szegény Stanci bácsi!" Erőlködve képzeli el maga elé Stanci bácsi alakját, hogy átérezze a részvét egész melegét és Stanci bácsi arca végre tényleg meg is jelenik; duzzadt, fényes orral, félig nyitott szájába mohón tól befelé egy zsiros barátfülét és kettéharapja. A barátfüléből egy zsircsepp legördül és Stanci bácsi utánakap a szájával, de későn; a zsircsöpp lecsöppen a mellényére. Stanci bácsi kísértet-arca csunyán elfintorodik — a „kutyaistenit", — mondja Stanci bácsi, — és Frédinek eszibe jut, hogy akkor hogy kitört belőle a hahota, mert ő egy perccel előre látta már, hogy annak le kell csöp-

penni, annak a zsirnak, de Stanci bácsi tényleg nem láthatta, mert a saját fejét nem láthatja az ember. Bruhaha!

Nyitják az ajtót és Frédi utolsó, kétségbeesett erőlködéssel gyötri magát, hogy Stanci bácsit fehéren, a halálos ágyon elképzelje magának, feje körül az Enyészet ciprus-suhogásával. Nem megy.

Frédi (elszorult torokkal): hogy van, Stanci néni?

Stanci néni (feketében, hátrafésült hajjal, némi pomádészaggal. Siránkozva beszél, már három hete, stilszerüen.): Hát eljöttél, Frédi?

Frédi kergeti magától dühösen a képet, a Stanci bácsival és a barátfülével. Hisz ez lehetetlen, ostoba dolog! Nem megy. És most minden olyan bután veszi ki magát. Miért mondta neki Stanci néni, hogy „eljöttél, Frédi?", mintha nem látná, hát persze, hogy eljött. Naná, nem jött el. És miért mondja ezt siránkozva? És mig Stanci néni bevezeti őt, Frédi agyában hangosan

és szemtelenül beszél valaki, félrecsapott kalappal, mélyen meghajolva, a földig meghajolva, leveszi a kalapot a fejéről, igen, és egy márki mozdulatával eltartja magától, két ujjal fogva a kalapot, kecsesen és így mondja: „Asszonyom, kedves Stanci néni, még nem jöttem el, de mindjárt itt leszek, lent jövök az utcán és sietek, hogy hamar itt legyek!" Egyik szemével felfelé kacsint és kisujját begörbiti, ez az alak, a Frédi fejében. Frédi dühösen lökdösi magától a tolakodót és Stanci bácsi apoteózisát igyekszik helyébe folni, de az makacsul visszatér megint.

A szobában be vannak csukva a spalettá̀k és nehéz, dohos a levegő. Szemben az ajtóval hangosan és fontoskodva ketyeg az óra: Frédi agyán az a groteszk gyanu villan keresztül, hogy tulajdonképpen nem is szokott járni, alszik, mint egy öreg dakszli, a homályos szobában, csak mikor valaki bejön, kezd el szorgalmasan és tüntetően ketyegni, ráketyeg az emberre, lük-

tet, zakatol, liheg és morog utána, aztán mindjárt elhallgat megint.

Stanci néni (lassan és fájdalmasan ül le, mintha üvegből volna és mindjárt összetörik. Siránkozva): Ülj le, kérlek . . . ne . . . ne . . . oda . . . a hokkedlire . . .

Frédi most veszi észre, hogy zavarában rá akart ülni egy kalapra. A vér hirtelen fejébe szalad. Az a márki, aki az imént hajlongott, most kiegyenesedve hetykén szembenéz Stanci nénivel és hangosan így szól: „Valóban asszonyom, nem óhajtottam a kalapjára ülni, mert ez esetben a kalapja ugy szét pukkant volna, mint egy kövér dakszli. Tetszik érteni? Mint egy dakszli". Frédi remegve és rémülten próbálja csititani a márkit, érzi, hogy ebből nagy baj lesz, a halántéka lüktet. Stanci bácsi . . . szegény Stanci bácsi . . . hát meghalt . . . de neki jobb odafönt . . . mondogatja magában Frédi és a saját halálára akar gondolni.

Stanci néni (siránkozva): Nem voltál itt azóta.

Frédi (most már beszélni kell. A hangja gyengén és hamisan remeg az elfojtott ijedségtől, hogy mi lesz itt mindjárt, szent isten, mi lesz itt mindjárt. Egyelőre még jól jön ez a remegés, mert a szánalom és meghatottság hangjával külsőleg azonos és azt a benyomást kelti, — de szent Isten, mi lesz itt mindjárt, ha kiderül, hogy mi az oka!): Nem jöhettem . . . az egyetemen roppant el voltam foglalva . . . Stan . . .

A márki (Frédi szeme előtt ugrál, most akkora, mint a hüvelykujjam és szemtelenül bókol): Ja, persze Stanci néni, el volt foglalva. Le volt foglalva. Föl volt foglalva. Szépen volt lefoglalva. Egy pecsét volt rajta ilyen felirással: „Kopf Alfréd le van foglalva", még csak rövid ideig látható. Tessék besétálni harmadik emelet, pincén a bemenet".

Frédi homlokán megdagadnak az erek.

Stanci néni (siránkozva): Ma há-

rom hete és naptya, hogy a megboldogultat átadtuk a földnek.

Naptya? Naptya? Mér naptya?

Szent isten, ezt nem lehet kitartani. Miért naptya? Mi az, hogy naptya? Frédi lesüti a szemét, a gyomra hullámzani kezd. Egészen behunyja a szemét, hogy ne lássa a márkit és elgyengülve könyörög neki, hogy csak most ne figyeljen ide, mert ez rosszabb a halálnál. Hiába!

A márki (hangosan): Naptya? Kinek a kedves naptya? Az anyja meg az aptya.

Frédi (elgyengülve): Ó . . . kedves Stanci néni . . . ha tudná, mit éreztem, amikor . . . (elcsuklik, ő tudja, hogy miért.)

Stanci néni (siránkozva): Még csütörtökön itt ült . . . igy, ahogy veled ülök itt . . . igy ült szembe velem és aszongya: „Még irok valamit, Stancikám" és még meg is irta ezt a levelet . . . megirta, még alá is irta . . . még el is tettem . . . ide tettem, az asztalfiába . . .

Stanci néni suhogva feláll és háttal fordul Frédinek. Frédi mereven nézi a hátát.

A márki: Az asztalfia nagyon kedves, szerény kis fiu volt. Minden nap szépen kezet csókolt ősz apjának, az asztalnak, amely szülte őt.

Stanci néni (hozza a levelet és átadja Frédinek. Siránkozva): Ezt a levelet irta még csütörtökön . . . igy, ahogy te ülsz most itt . . . és másnap . . . (Zsebkendő előkerül.)

Frédi (átveszi a levelet és kegyeletesen fölébehajol. A feje zug, a szemei kápráznak. Csillagokat lát. Egy szót se ért az egészből. E percben ujra megjelenik Stanci bácsi feje a barátfülével.)

Stanci néni: Igy, ahogy te ülsz most . . . (csendesen siránkozik.)

(Egy hang az udvaron, éles és hangos, Naaa, maga randa!)

Püff!

Frédi összeszoritott, kék szája szétrobban. A levél vizes rongy képében esik ki a

földre. Frédi fölugrik, Stanci néni hanyat esik. Frédi ki a szobából, le a lépcsőn, keresztül az utcákon . . . és torkából fájdalmas, rettentő bömbölésben harsog a fuldokló röhej . . . mindennek vége . . . most jöjjön a halál és a megsemmisülés . . . és jöjjön a Duna zöld vize . . . és jöjjön a koporsó, ahová begyömöszölik és lenyomják és eltemetik . . . és ahol a csöndben és sötétben és magányban végre, végre kinevetheti magát . . . Hahaha! Bruhahaha! Hehehe . . . he . . . he . . .

Szeretem az állatot

A kis házinyul mindjárt nagyon megtetszett, mikor a konyhában letették: buta, kedves kis feje, ijedt szemei és lágy, sima szőre. Azt a jellemző, gyöngéd, pártoló szeretetet érzem, amit nagyon jól ismernek kezdő szerelmesek, akiknek kicsi és macskaszerü nőkkel akadt dolguk. Nem akarok semmit tőled, te fehér, ijedt kis nyul, csak meg akarom simogatni a fehér bundádat, hátrafelé és óvatosan, hogy jól essék neked, ölembe vennélek és a kis fejedet simogatnám, hogy megnyugodj és jól érezd magad, biztonságban és elhidd, hogy nincs okod félni, nem kell tartanod semmitől, én vigyázok rád és megvédelek.

Ezt érzem, egészen melegen és önzetlenül, felolvadva ebben a védő, önzetlen, odaadó szeretetben és a kis fehér nyul után nyulok, hogy megsimogassam. A kis nyul azonban, ijedt kis dög, riadtan lelapul és

kifut a tenyerem alól, be a konyhaszekrény alá.

Te csacsi kis nyul. mondom neki fejcsóválva, lám milyen kedves, ostoba, ijedt kis nyul vagy te, hát most azt hiszed, hogy bántani akarlak, megfogni, mohón megragadni, agyonütni, megenni mert erősebb vagyok nálad. De értsed meg, hogy szó sincsen minderről, hát persze hogy erősebb vagyok nálad és mindezt megtehetném, de hiszen éppen arról van szó, hogy nem akarom megtenni, nem érted? Sőt gyöngéd és kedves akarok lenni, meg akarlak simogatni, meg akarok feledkezni önmagamról, a magam jogaimról, vágyairól, élvezeteiről, te miattad, akit meg akarok simogatni, hogy dobogó kis szived megnyugodjon és jól érezd magadat, egész finom, bájos törékeny, félénk kis lényedet.

Ezt gondolom megindult lélekkel és egy piszkafával piszkálom a kis nyulat, hogy kijöjjön a konyhaszekrény alól és én megsimogathassam. A kis nyul előbb huzó-

dozik a piszkafa elől, orrcimpái idegesen, rémülten táncoltak, aztán usgye, kiugrik, átfut a konyhán, bebujik egy sarokba.

Utána megyek és óvatosan leguggolok melléje. Ejnye, mondom neki, hát milyen ostoba vagy. Nini, hiszen még sokkal jobban reszketsz és félsz, mint az imént. Persze ez érthető a te elfogult és szük kis értelmed szempontjából, mely azt sugja neked, hogy abban a makacsságban, amivel utánad jövök, csak a vérengző vadállatok mohósága rejlhetik és amely nem tudja megérteni az erősebbnek fejlettebb erkölcsi érzését és altruizmusát. No, most már aztán tényleg meg kell hogy fogjalak, meg kell hogy simogassalak, azzal az érzéssel, amit most érzesz irányomban s mely vérszopó tigrisnek láttat engem, ezzel az érzéssel igazán nem hagyhatlak magadra. Be kell bizonyitsam neked, hogy mennyire tévedtél, hogy mennyire nem azért akarlak megfogni, hogy átharapjam a torkodat, hanem csak önzetlenül meg akarlak simogatni, kelle-

messé akarom tenni az életedet és nem számitok se hálára, se ellenszolgáltatásra.

Óvatosan kinyujtom a kezem s már a nyakán vannak ujjaim, mikor egy kétségbeesett ugrással kirántotta magát, fuldokolva nyifogott és szétterpesztett lábakkal, lihegve, halálos félelemben bebujik a kályha alá.

Nyelek egyet és érzem, hogy a vér fejembe száll. No, igazán példátlan butasággal van dolgom. Most mit tegyek? Abbahagyjam? De akkor azt fogja hinni, hogy neki volt igaza, hogy tényleg meg akartam enni, vagy agyonverni és most kifáradva, egyelőre lemondtam szándékomról.

A kályha elé fekszem és benézek a kályha alá. Ott kucorog apróra összehuzódva és fekete szemeiben kimondhatatlan félelem csillog, amint tekintete az enyémmel találkozik. Most már aztán igazán megharagszom. Te szamár, mondom neki elkeseredve, hát nem hiszel semmiben, ami szép és kedves? Hát nem hiszel az önzetlenség-

ben, a gyöngédségben, hát nem hiszel a szeretetben, mely nem számit hálára? Hát hogy bizonyitsam be neked, szerencsétlen, hogy milyen alantasan, milyen megvetésreméltóan gondolkozol? Persze a te buta és rossz kis fejedben csak aljas, durva és erkölcstelen képzetek nyüzsögnek, harapásról, verésről, az erősebb kajánságáról, a mivel elpusztitja a gyöngéket . . . te, te undok kis féreg, hát nem akarod elhinni nekem, hogy van harmónia, van bensőséges, könyes megindulás, mely a gyöngeség, szegénység, tehetetlenség láttán elfogja a lelket? A teremtésit annak a nehéz fejednek, csak azért is bebizonyitom neked, hogy van!

Most már hirtelen és mérgesen kapok utána, erőlködöm, kivörösödöm, a nyelvem kilóg, megbotlom, leesem, négykézláb futok utána, be az asztal alá, a dézsa mögé. Beverem a fejem az ajtófélfába, kiszakad a kabátom, a fogamat csikorgatom és egyszer már meg is kapom a füleit, de ő ki-

hegve, most már hangosan makogva kitépi magát, megharap és a kamrában elbujik a hasábfák mögé.

Most ott van és nekem szét kellene szedni az egész halom fát, hogy megtaláljam. De szétszedem, szétszedem én, ha addig élek is, szétszedem és megfogom és megragadom a füleit és felkapom a levegőbe és megforgatom és a falhoz vágom és szétloccsantom a fejét, azt az ostoba, makacs, szamár fejét, amivel nem akarja megérteni, hogy csak meg akarom simogatni!

A papám

(Hathónapos fiu naplójából)

Elhatároztam, hogy feljegyzek magamnak néhány megfigyelést, amikre később, mint naturalista irónak, szükségem lehet. Szük környezetem csak kevés teret enged a szemlélődésre s igy egyelőre néhány állandó jelenséggel foglalkozom: ezek között az én szolgálatomra kirendelt személyzetnek egyik sajátos alakjával, aki hetek óta igyekszik már érdeklődésemet felkelteni önmaga iránt, olyan makacs, jobb sorsra érdemes buzgalommal, ami bizonyos jóindulatu és leereszkedő szánalmat vált ki belőlem. Ez a személyzetem középtermetü, kuszált haju és sárgás arcbőrü ember, egyebet nem tudok róla, nem is érdekel, bár, mondom, sokszor igazán meghat az a buzgalom, amivel észre akarja vétetni magát. Állandóan körülöttem kuncsorog, a legkisebb jelre odaugrik hoz-

zám és naiv, lelkesedő arcán csak ugy világit a forró vágy, hogy valamiben szolgálatomra lehessen, szegényke. Főleg az utóbbi időben minden igyekezetével azon van, hogy megjegyezzem az arcát és a nevét. Naponta százszor bemutatkozik nekem: „Papa, papa, — én a papa vagyok" mondja ujra és ujra, kétségbeesetten és reménykedve, hogy talán egyszer mégis méltatom majd arra, hogy megjegyzem magamnak.

Annyit erőlködik, hogy most már körülbelül tudom is, sőt ki is tudnám mondani a „papa" szót, de direkte nem teszem, az ember ne bizalmaskodjék a szolgáival, az sose jó. Nem kell, hogy elbizza magát, ugyis eleget a terhemre van.

Bár, ismétlem, ez a kutyahüség bizonyos szánakozó jóindulatot kelt bennem. Bokros teendőim közt (most kezdenek kibujni a fogaim, nagyon el vagyok velük foglalva) néha futólag gondolok rá: miféle ember lehet szegény?

Multkor, reggel, még ágyban fekve, miután néhány parancsoló kiáltással berendeltem Mama nevü szolgálómmal a reggelit és jóizüen elfogyasztottam: eluntam magam, szórakozottan nézegettem körül és megpillantottam őt, az asztal előtt ült, valami fekete rudacskát tartott a kezében és ezzel a rudacskával kapirgált egy előtte heverő papirdarabkán. Hirtelen szánalom fogott el: milyen fejletlen, tudatlan ember lehet! Lám, ott van a kezében egy tárgy, előtte az asztalon papir, — és ez a gyermekes, csacsi ember, ahelyett hogy mind a kettőt bedugná a szájába, mint ahogy értelmes emberhez illik, egyikkel kapirgálja a másikat, mintha viszketne neki a papir. De ez még semmi. Egy másik, hajlottvégü csőnek a végét meg néha szájához emelte, füstöt szitt belőle, aztán megint kifujta, ahelyett hogy az egész csövet megpróbálta volna lenyelni; szegény, buta ember, hiszen ez még azt se tudja, hogy a dolgokat, amik a kezünkbe

kerülnek, kivétel nélkül be kell dugni a szájunkba, ez az egyetlen mód, hogy kivül ne maradjanak.

Mondom, nagyon megszántam és halkan felnevettem. Persze rögtön odanézett, felugrott és sugárzó arccal, sopánkodva futott hozzám, mint egy kis kutya. Kegyesen rámosolyogtam, hogy buzgalmát megjutalmazzam és megengedtem neki, hogy időközben átnedvesedett toalettemet szárazzal cserélje ki. Ezután intettem neki, hogy leülhet mellém, sőt azt is türtem, hogy felemeljen és ölébe tegyen. Mindezt azért, mert kiváncsi voltam rá, mit mivelt azzal a fekete rudacskával, minek az neki, szegénykének. „Kö, kö" mondtam neki értelmesen, franciául (Que faites vous? ezt akartam kérdezni).

Erőlködve figyelt, hogy megértse, mit parancsolok, de rögtön láttam, hogy szük kis agya nem fogja fel szavam jelentését. Zavartan elvigyorodott ée ismételte, amit beszéltem. „Kö, kö" mondta és ugrált,

mint egy papagáj. Boszantott ez az együgyüség és kicsit összehuztam a szemöldököm, mire aggódva és ijedten figyelni kezdett. „Gagyigó!“ mondtam neki, de ezt se értette, csak mondta utáoam. „Vevegyő!“ próbálkoztam most már haragosan, de nem tudott értelmesen felelni. Homályosan érezhette azonban, hogy akarok valamit, mert dadogni kezdett. „Bubu“, mondta, „Bubuka“ és más ilyen értelmetlen, artikulálatlan szavakat ejtett. Lehetetlen ember, igazán nem megyek vele semmire. Megfogtam a fülét és cibálni kezdtem, erre visszarántotta, ahelyett, hogy értelmes ember módjára levette volna a fejéről, hogy ideadja nekem játszani. Látva, hogy reménytelen az eset, meguntam szegénykét és hangosan kiabálni kezdtem, hogy jöjjön a másik személyzet és vigye innen ezt az embert. Jött is már, futva, jól összeszidta a „papá“-t és átvett tőle. Szegény „papa“ elszontyolodva, lehorgasztott fejjel ódalgott vissza az asztalhoz.

A véres fül titka

Szenzációs detektiv-dráma. A Sherlock-sorozat XXXVIII-ik része. Kétezer méter.

Sherlock Holmes nyugodtan ül otthon szobájában és orvosi könyvekben lapozgat éppen, midőn hirtelen észreveszi, hogy a balfüle viszket. A zseniális detektiv cigarettára gyujt és ugy tesz, mintha nem vett volna észre semmit, bár rögtön sejti, hogy a gaz Stapleton keze van a dologban. Iróasztalát hirtelen elsülyeszti egy kéznél levő kádba, hogy abban az esetben, ha Stapletonnak eszébe jutna, hogy álkulcscsal kinyissa a pinceajtót s a liften keresztül feljöjjön hozzá fürdeni, az iróasztalban elhelyezett villamos óra, mely sok nedvesség hatása alatt jön müködésbe, azonnal felkeltse Watsont, aki egy földalatti üregben várja, repülőgéppel a hóna alatt, hogy rajtaüssenek az elvetemült cinkoson.

A gaz Stapleton azonban, ugy látszik, neszét vette a dolognak, álnokul elhatá-

rozza, hogy nem megy fel fürdeni Sherlock Holmes lakására, hanem ugy viselkedik, mintha semmit se tudna a dologról, ami a nyomorult cselszövőnek annál inkább sikerül, mert már előre ugy rendezte, hogy tényleg nem tud semmit s igy nyugodtan tanitja tovább Pomázon a gyerekeket, akik mellé már harminc éve beosztotta magát állami tanitónak s azóta el se mozdult onnan, hogy rettenetes célját elérje.

De Sherlock Holmes résen van, felmegy egy orvos barátjához, ahol természettudományi gépkémiával kiszámitják, egy csillagvizsgáló segitségével, hogy az emberi balfül belül véres. Sherlock Holmes gunyos cigarettára fakad: most már nyomon van, hogy a gaz Stapletont tőrbecsalja.

Természetesen, számitani kell rá, hogy Stapleton nem fogja ennyiben hagyni a dolgot s minden áron megpróbálja a véres fülviszketést fentartani, még akkor is, ha rémes tervét felfedezték már.

Sherlock Holmes azonban nem esett a

feje lágyára. Messenger boynak öltözve felkeresi jobbkezét, Watsont és egy üzenetet ad át neki a saját aláírásával, hogy legyen másnap délben három és félkettő között, de visszafelé, az Andrássy-ut és Barossutca sarkán. Ő maga Sherlock Holmesnak öltözik, hogy megtévessze Stapletont, aki számit rá, hogy másnak fog öltözni s ha saját ruhájában és saját fejével látja, feltétlenül azt hiszi majd, hogy nem Sherlock Holmes, hanem egy öreg kardalosnő, akit Sherlock Holmes csak azért öltöztetett fel Sherlock Holmesnak, hogy őt megtévessze.

Igy felkészülve, Sherlock Holmes nyugodtan megnyom egy gombot, mire a ház befordul a földbe és alsó fele kiemelkedik, mely ugy néz ki, mint egy automobil, de nem lehet rajta menni, mert be van ásva a földbe. Azonban Sherlock Holmes számitása, hogy a gaz Stapleton beleül az automobilba s igy kezei közé esik, amennyiben az automobil belülről szivattyuval van ellátva, mely a beleülőnek csontjaiból kiszivja az

enyvet s igy az illető előbb-utóbb csontelmeszesedést kap; nem vált be, mert a gaz Stapleton neszét vette a dolognak s már korán reggel éhenhalt Pomázon.

Sherlock Holmeson azonban nem lehet kifogni. Szemhéjára két élethü szemet fest, ugy hogy lehunyt szemmel is ugy néz ki, mintha nyitva volna a szeme. Ezután épeszü embernek maszkirozza magát és elmegy az alagut bejáratához, ahol már jóeleve két álruhás jegyszedőt helyezett el. Az alagutban álruhás diplomatákat helyez el, akik kivülről ugy néznek ki, mintha tényleg a világbékén fáradoznának. Most Sherlock Holmes behunyja a szemét, ugy tesz, mintha mindent látna és az arrajárók tényleg azt hiszik, hogy lát, a szemhéjára festett szemek miatt, holott nem lát semmit. Ezután sürgönyöz Pekingbe, hogy Kamcsatkán keresztül sürgönyözzenek Watsonnak, aki a mellékutcában várakozik, hogy jöjjön oda.

Watson éppen akkor érkezik, mikor

Sherlock Holmes már az alagut közepén áll, viszkető balfülét csaléteknek tartva, mintha nem is viszketne. Watson jobboldalról érkezik, ugy tesz, mintha nem tudna semmit, de közben átveszi Sherlock rendelkezéseit. Most izgalmas hajsza kezdődik: Watson felrohan a várba, a rendőrök és cinkosok utána futnak, de Watson megnyom egy gombot, mire a sikló hirtelen keresztbe kezd szaladni s igy senki sem tudja, merre van a Király-utca. Egy kéznél levő léggömbből Watson kiszivattyuzza a gázt, mire a gömb sülyedni kezd és szerencsésen leszállitja Watsont az alagut másik oldalára, ahová különben csak lépcsőn lehetne lejutni, ugy is legföljebb háromszor gyorsabban. Igy azonban sikerül neki már hat órára lejutni az alagut baloldalán s az ott várakozó detektivnek Watson, Sherlock Holmes jobbkeze, végre megvakarja a balfülét, mire a viszketés rögtön megszünik.

Stapleton gaz terve tehát nem sikerült!

A.M.H. MUZEJ
KNJIŽNA
TAB.

Tartalom:

	Oldal
Bevezetés	5
Reggel hétkor	11
Elkésem	19
Eladom a könyvem	27
A jó tanuló felel	35
A rossz tanuló felel	43
A bukott férfi	53
Magyar dolgozat	63
Röhög az egész osztály	69
Kísérletezem	77
Magyarázom a bizonyítványom	85
A lányok	94
Naplóm	99
Lógok a szeren	105
A vésztanács	115
Hazudok	131
Szerelem	143
A néninél	159
Szeretem az állatot	169
A papám	175
A véres fül titka	181

A M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

SZERZŐTŐL MEGJELENT

Nyugat-kiadás:

Esik a hó (Novellák)

Athenaeum-kiadás:

Így írtok ti (Karrikaturák)
Görbe tükör (Humor)
Budapesti Emlék (Humor)
Találkozás egy fiatalemberrel (Novellák)
Ballada a néma férfiakról (Novellák)
Grimasz (Humor)
Beszéljünk másról (Humor)
Két hajó (Novellák)
A vándor katona (Emőd Tamással) (Egyfelvonásos)
A repülő ember (Memoár)
Utazás Faremidóba (Szatira) (Sajtó alatt)

Tevan-kiadás:

Együgyű lexikon (Szatira)
Írások írókról (Kritikák)
Holnap reggel (Szinmű 3 felvonásban) (Sajtó alatt)

Dick Manó-kiadás:

Tanár úr kérem (Képek a középiskolából)

HADI-TUDÓSITÓK KÖNYVEI

Göndör Ferenc:

A háboru nyomában

2. kiadás. Ára 3 korona

Herczeg Géza:

Sarajevótól — Lodzig

2. kiadás. Ára 3 korona

Komáromi János:

Mit busulsz, kenyeres

Ara 3 korona

Lázár Miklós:

Fronton

3. kiadás. Ára 3 korona 50 fillér

Vészi Margit:

Az égő Európa

2. kiadás. Ára 3 korona

KRÚDY GYULA:

Pest ezerkilencszáztizenötben

HARMADIK EZER ÁRA 3 KORONA

GÁBOR ANDOR KÖNYVEI

Jaj a feleségem és egyéb jelenetek. 5. ezer. Ára 2 korona.

Tarka rimek. 3. ezer. Ára 2 korona.

Petúr meg a dinnye. 5—6. ezer. Ára 2 korona 50 fillér.

Pesti sirámok. Könyv a beteg városról. 2. ezer. Ára 3 korona.

Mit ültök a kávéházban? Szatirikus elmélkedések. 2. ezer. Ára 3 korona 50 fillér.

A kozák. 6—7. ezer. Ára 2 korona 50 fillér.

Palika. Szinmü 3 felvonásban. 4. ezer. Ára 2 korona 50 fillér.

Untauglih ur. Humoros regény, rajzokkal. Második kiadás. 4—6. ezer. Ára 3 kor. 20 fillér.

Ciklámen. Szinjáték 3 felvonásban. Második kiadás. 3—4. ezer. Ára 2 korona 50 fillér.